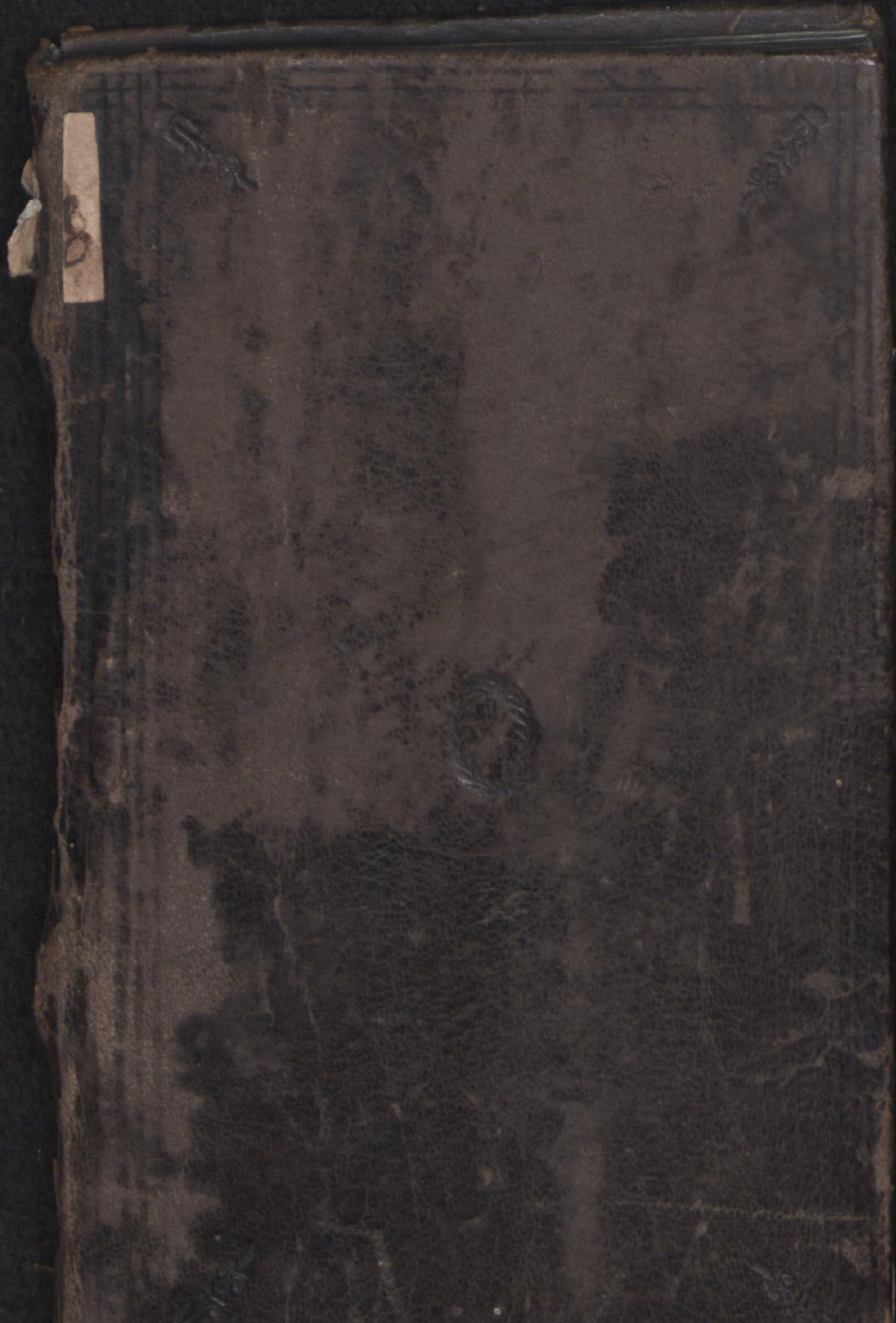

Elisabeth Gyldenstierne

En Predicken/ som bleff Predicket aff Niels Hemmingsøn D.

Vdi salige Her Herluff Trolle Ridders begraffuelse/ vdi Herluffsholm/ den Femtinde dag Julij.

Anno Dominj 1565.

Til Læseren.

Vdi denne Predicken finder du baade Exempel oc Lerdom/ huorlunde du skalt leffue/ om du vilt vel dø/ oc gladelige Affskedis fra denne Verden. *Vale.*

Prentet i Kiøbenhaffn/ aff Laurentz Benedicht.

Cum gratia & priuilegio Regiæ Maiestatis.

H T B G

Erlig / Gudfryctig oc
Velbyrdig fru Birritthe Gøe
salige Her Herluff Trollis effterleff-
uerske / Forstanderske til Herluffs-
holms Schole: Ynsker ieg Niels
Hemmingsøn / Naade / Fred
oc Barmhiertighed / aff
Gud Fader / ved vor
HERre Jesum
CHristum.
Amen.

VDi al Modgang Sorrig oc Hiertens vanghed / min fromme fru Birritthe / haffue wi al trøst oc husualelse at hente vdi Salighedsens kilde / om huilcken Esaias taler vdi sit Tolffte Capittel oc siger: I skulle øse Vand met glæde aff Sa-

lighedsens kilde. Denne salig-
hed er *IESVS CHRISTVS*
Guds Søn / som er oss giff-
uen aff Gud Fader til en Sa-
liggiørere. Kilden er Guds
Grundløse oc offuerflødige
barmhiertighed / huilckē hand
beuiser oss arme menniske / som
omuender sig til hannem ved
Troen til Jesum Christum.
Det Vand som wi skulle øse
aff denne Kilde / er trøst oc hu-
sualelse aff den Helligaand /
vdi mod al hiertens banghed /
som oss kand paakomme vdi
denne Verden. Der faare er
det høyligen fornøden / at wi
vide huorlunde wi kunde met
glæde øse Vand aff denne Sa-
lighedsens Kilde. Endog at
den-

denne Kilde er offuerflødig/da
kand icke alligeuel huer komme
til hende oc øse aff hende. Men
aleniste de som ere vdi vor Her
re Jesu Christo ved troen. Det
er de som vender sig fra Syn-
den til Gud / forlader sig til
Jesu Christi fortienste oc verd-
skyld/ oc haffue sind oc vilie til
at vere Gud lydige / oc at leff-
ue Gudfryctige/ høffskelige oc
retferdige vdi denne Verden.
Disse vide veyen til salighed-
sens Kilde / oc met troen øser
der aff Vand/det er/ husualel-
se vdi al modgang oc hiertens
banghed. De andre som bæ-
re Christi naffn til forgeffuis/
det er / de som leffuer foruden
Penitentz / som haffue troen

vdi munden oc icke vdi hiertet/ som lader Synden lede sig huort hun vil / kunde icke øse Vand aff denne salighedꝫ Kilde/ For den glipper det redskab som de skulle øse met/ som er en stadig tro til Gud ved Jesum Christum/ vor eniste Meglere oc saliggiørere. Saa haffue i min frõme fru Birritthe/ vdi denne eders hiertens banghed/ ingẽ andẽ bedre oc vissere trøst/ end at i bliffue hoss denne Kilde/oc øse dette trøstelige Vand aff hende met troen/som i haffue til den Herre Jesum Christum. Dette Vand aleniste køler it bedrøffuit hierte. Fordi den Helligaand er der vdi oc vender sorgen om til glæde/ oc

stad-

stadfester hiertit vdi Guds Naade oc Barmhiertighed. Huorlunde øser troen Vand aff Salighedsens kilde? Troen skal see til fire ting besynderlige naar mennisket er bange. Det første er Gud Fader / det andet er Jesus Christus / det tredie er den gantske Christne Kircke/det fierde er den tilkommende Herlighed oc ære/som oss er at bekomme vdi Opstandelsen aff døde.

Først skal Troen see til Gud Fader / oc betencke hans vilie/Retferdighed/Vissdom/ oc Barmhiertighed. Gud Faders vilie betencker Troen effter Christi ord oc løffte / som staar screffuit Matth : 10.

Kiøber mand icke tho spurre for en pending? alligeuel falder der ingen aff dennem paa jorden vden eders Faders vilie. Met disse ord lærer Christus / at huad kaarss oc modgang Guds børn offuerkommer vdi denne Verden / det kommer vdaff Guds gode vilie. Effter denne Guds vilie/ bør it Christet menniske at skicke sin vilie. Huilcket wi ocsaa bede vdi vor daglige bøn: Vorde din vilie paa Jorden/ som hand er vdi Himmelen. Der faare skulle wi saa sige aff troen vnder kaarssit. O Himmelske Gud Fader / effterdi det vaar din gode vilie / at det kaarss skulde komme mig paa/
giff

giff mig din Aand oc naade/ at ieg kand vere dig lydig/ met al taalmodighed vnder dette kaarss/ oc trøst mig met din Hellig Aand / for din kiere Søns Jesu Christi skyld. Der nest betencker oc troen Gud Faders Retferdighed/ som ingen ting giør for vden sag. Gud gaff oss liffuit / er det ey da Retferdigt / at hand tager det sit er/effterdi hand icke tagerit/at det skal bliffue borte/ men at det skal megit bedre foruaris hoss hãnem end hoss oss/ Oc vil giffue alle vore Legemlige liff igen paa den yderste Dommedag. Siden tencker oc Troen Gud Faders Vissdom/som lader sin Kircke

M

nu vdi en maade/nu vdi en an-
den proberis. Gud tager mã-
ge aff denne Verden for wtack-
nemmeligheds skyld / at Ver-
den er dennem icke verd/ man-
ge Gudfryctige tager hand oc
bort/ at de skulle icke lide meer
modgang vdi denne wsle Ver-
den/ at de skulle icke meer kem-
pe met vor arffue fiende Dieff-
uelen. Denne Guds Vissdom
seer Troen til/ oc veed at ingen
Christen kaldis aff denne Ver-
den / vden Guds vise raad/ ia
hannem til det beste som hen
kallis. Betëcker oc Troen Gud
Faders barmhiertighed/ i det
at al den Christne Kirckis
kaarss / oc alle Gudfryctige
Menniskers modgang/er ekun
it

it Faderligt riiss/ met huilckit hand paaminder oss / at wi bliffue hannem lydige / oc icke lade kiød oc blod forføre oss fra hannem. Før end du ydmygede mig (siger Dauid) da foer ieg vild. Item / det vaar mig got/ at du ydmygede mig/ at ieg kunde lere din vilie. Saa skulle wi met Troen see til Guds vilie / Retferdighed / Vissdom oc Barmhiertighed/ vdi al kaarss oc modgang.

Det Andet som Troen skal see til vdi modgang / er *IESVS CHRISTVS*, Huilcken som al den stund hand legemlige omgicks i denne Verden/leed modgang. Hans exempel er alle Christne faare

set

ſet at følge effter. Der faare ſiger hand: Vil nogẽ vere min Diſcipel/hand ſkal forſage ſig ſelff/ oc tage ſit kaarſſ paa ſig oc følge mig effter. Her vil Chriſtus at huer ſkal bære ſit Kaarſſ / det er / huadſomhelſt Forfølgelſe eller modgang / oſſ paakommer aff Guds gode vilie oc raad / det ſkulle wi bære. Det er / wi ſkulle icke falde vnder kaarſſit / men bære det met taalmodighed / oc ſee til den Herre Chriſtum/ ſom gick for oſſ vdi Kaarſſit / oc vil at wi ſkulle vere ſig lig der vdi.

Det Tredie ſom Troen ſkal ſee til vdi modgang/er den gantſke Chriſtne Kircke. Saa at wi aff den gantſke Chriſtne

Kir-

Kirckis exempel lære at bære Kaarssit taalmodige. Derfor siger Petrus 1. Pet: 5. Vider at lige saadan modgang/gaar eders Brøderskab offuer vdi Verden. Brøderskab kalder Apostelē/den gantske Christne Kircke/ som er i denne Verden vnder Kaarssit / paa det hun skal vere fri i den anden Verden. Der faare siger oc Petrus 1. Pet: 4. Det er tid at Dommen skal begynde paa Guds huss. Men begyndis hand først paa oss / huad ende vil det da faa met dem / som icke tro Guds Euangelio.

Saa skal Troen vnder Kaarssit see til den gantske Christne Kirckis vilkaar / som i denne

Ver=

Verden aleniste Dømmis oc ræffsis met Kaarssit. Men alle Vgudelige skulle Dømmis met wendelig pine.

Det Fierde som Troen skal see til vnder Kaarssit / er den tilkommende Herlighed oc ære / som alle Mennniske er berid vdi Himmerigis rige. Mod denne euige Herlighed / ære oc glæde / skulle wi sette dēne timelige modgang oc kaarss wi bære i denne Verden. Naar wi sette disse tho sammen / Kaarssit her i Verden / oc æren oc glæden i den anden Verden / Da haffue wi aff det euige / husualelse imod det timelige. Der faare siger Paulus Roma: 8. Jeg holder det saa / at

at denne tids pinactighed / er icke verd at acte vdi mod den Herlighed som skal oss obenbaris. Oc Petrus 1. Pet: 5. Naadens Gud som kalder oss til sin euige Herlighed/ i Christo Jesu / hand fuldkommelig berede / styrcke / bekreffte oc grundfeste eder/ som lide en liden tid. Her vil Petrus at wi skulle vnder Kaarssit / som wi ere vnder vdi denne Verden / see op til den euige Herlighed wi ere kallede til vdi JEsu Christo/ oc der met trøste oss.

Saa haffuer ieg nu sagt/ huorlunde Troen vdi al genuordighed vdi denne Verden/ skal øse Vand / aff Saligheds-
sens

sens Kilde / oc see til Gud Faders vilie / til Guds Søns exempel / til den gantske Christendoms vilkaar / oc til den euige Herlighed / som dem staar til / som her vdi Troen oc taalmodighed bliffuer varactige indtil enden. Her aff skulle i ocsaa min fromme Fru Birritthe / som en Jesu Christi lem / lade eder husuale vdi denne Sorrig oc Hiertens banghed / som i haffue for Eders fromme Hosbonde her Herluff Trolle / som Gud haffuer kaldet aff denne ysle Verden / til euig Herlighed oc glæde.

Ydermere haffue i ocsaa / min fromme Fru Birritthe / her

(er aff husualelse / at i vide/
t salige Her Herluff / hand
Christelige baade leffuede oc
de. Saa at der er ingen
l paait / at hand er hoss
ads hellige Engle/oc hellige
rfædris Siele/ som er i glæ-
ødi Jesu Christi neruærelse/
foruenter hand daglige met
e Guds børn / at Gud skal
art giøre en ende paa denne
erden/oc skal stryge graaden
alle Guds børns øyen/och
fuldkomme sit Løffte som
d sagd haffuer/Johan: 10
giffuer mine Faar det eui-
iff.

Er det eder oc en stor hu-
sualelse / at den Almectigste
Gud vilde / at salige her Her-

 luff

sens Kilde / oc see til Gud Fa
ders vilie / til Guds Søns e
empel / til den gantske Ch
stendoms vilkaar / oc til t
euige Herlighed / som t
staar til / som her vdi Troe
taalmodighed bliffuer va
tige indtil enden. Her aff s
le i ocsaa min fromme
Birritthe / som en Jesu C
sti lem / lade eder husuale
denne Sorrig oc Hiert
banghed / som i haffue
Eders fromme Hosbonde
Herluff Trolle / som Gud
uer kaldet aff denne wsle
den / til euig Herlighed
glæde.

Ydermere haffue i ocsaa / min fromme Fru Birritthe /

her

her aff husualelse / at i vide/ at salige Her Herluff / hand Christelige baade leffuede oc døde. Saa at der er ingen tuil paait / at hand er hoss Guds hellige Engle/oc hellige Forfædris Siele/ som er i glæde vdi Jesu Christi neruærelse/ oc foruenter hand daglige met alle Guds børn / at Gud skal snart giøre en ende paa denne Verden/oc skal stryge graaden aff alle Guds børns øyen/och saa fuldkomme sit Løffte som hand sagd haffuer/Johan: 10 Jeg giffuer mine Faar det euige liff.

Er det eder oc en stor husualelse / at den Almectigste Gud vilde / at salige her Herluff

L

luff skulde komme til Lands/oc affskedis fra denne Verden vdi eders / Her Byrre Trollis Ridders / salige Niels Trollis / salige her Herluffs kiære brødre / salige fru Anna Frijs / som vaar salige Niels Trollis hustru/Fru Birritthe Rosenkrantz / oc mange andres neruærelse / oc siden ærlige hen førdis til sin huilested/ oc der bleff Begraffuen vdi mange fromme Christnes aasyn / som fulde hans lig her fra Kiøbnehaffn til Herluffsholm. Disligest ocsaa ia allermest / haffue i daglige trøst oc husualelse vdi eders aluerlige oc Christne Bøn til Gud. Thi aldrig er it Menniskis sor-

rig

rig saa stor / at det finder en
trøst vdi sin Bøn / saa fremt
som hun kommer aff en Chri-
stelig tro. Fordisaa den hel-
ligAand giffuer sig besynderli-
ge tilkiende / oc lader føle sin
neruærelse oc krafft vdi Men-
niskens hierte/ naar det inder-
lige indfalder til Gud vdi sin
Bøn. Der faare siger Da-
uid i den Attinde Psalme:
Naar ieg er vdi angist/ da kal-
der ieg paa Herren/ oc raaber
til min Gud /saa Bønhører
hand min røst aff sit Tempel.
Oc i den første oc halff femte-
sindstiue Psalme siger Gud:
Hand kalder paa mig oc Jeg
Bønhører hannem/saa at ieg
er hoss hannem vdi hans nød

oc angist. Saa haffuer/ min fromme fru Birritthe / alle Guds børn aff Verdsens begyndelse hafft deris største glæde oc husualelse vdi deris Bøner til Gud. Oc tuil ieg icke at i faa meget større husualelse vdi eders hierte/ naar i giøre eders Bøn til Gud / end i ellers kunde faa / aff alle Verdsens menniske. Saa vil ieg nu haffue Eder kierligen ombedet / at i Salighedsens Kilde søge met en stadig Tro til Gud/ oc en inderlig Bøn/ som aldrig skee kand vden aandelig husualelse. Oc lader Eder dette gaa til sinde/at den Almectigste/Vise oc gode Gud haffuer intet giort/ vden det

som

som er got oc til Salighed/Oc bliffuer saa stadige hoss hannem/som hoss eders allerkieriste Fader/oc priser oc tacker hannem met Hierte oc Mund oc gantske liffuit. Oc tencker paa Sancti Pauli raad/som hand giffuer dem som Gud haffuer vndit meer end en anden i Verden/at de bliffue Rige vdi gode gierninger/oc icke forsmaa vor Herris Jesu Christi lemmer.

Haffuer ieg/min fromme Fru Birritthe/vdi en god mening ladet vdsette denne Predicken/ieg haffde vdi salige Her Herluffs begraffuelse/forhaabendis/at det skal komme

me mange Guds børn til go-
de/ baade for det gode Exem-
pel/ at alle fromme haffue her
vdi salige Her Herluffs leffnit
oc affgang: Dissligest ocsaa
for Christi aluerlige Forma-
ning skyld / som ieg i denne
Predicken forklarit haffuer/ oc
haffuer altingest vent oss til
Lærdom / at wi saa motte leff-
ue vdi Verden/ at wi gladeli-
ge dø kunde. Saa beder ieg
Eder gierne/ at i samme Pre-
dicken ville anamme / oc lade
Læse for Eder/ mig haabis at
det skal komme Eder til gaffn
oc glæde/ Formedelst vor Her-
re Jesum Christum/ som altid
vil vere hoss / naar wi høre/
Læse / tencke hans salige Ord.

Den-

Denne Jesum Christum beder ieg aff gantske hierte / at hand vil vere hoss Eder/trøste oc regere eders Hierte met sin Helligaand. Huilcken Jesu Christo met Fader oc den Helligaand / ske loff / priss oc ære fra nu oc til euig tid : Amen. Aff Kiøbnehaffn den Tiuende Augusti. *Anno Dominj* 1565.

Eders tienere

Niels
Hemmingsøn
Doctor.

Her Herluff Trollis seduaanlige Spraack.

Alting kommer aff Gud/ liffuit/ døden/ armod oc rigdom.

Fru Birritthe Gøes seduaanlige Spraack.

Fryete Gud/ giør huad ræt er/ oc forlad dig icke paa menisken.

Marci xiij.

VOcter eder/vaager/ oc beder/thi i icke vi- de naar tiden er. Det er lige som met en Mand/ som reiser hen/ for- lader sit Huſſ / giffuer sine Suenne mact / oc faar huer sin beſtilling/befalendis Dør- uocteren at hand ſkal vaage. Vaager der faare. Thi i vide icke naar Huſſherren kom- mer / om Afftenen eller mid- nat/ eller vdi Hannegal / eller aarle om Morgenen. Paa det at naar hand kommer haſte- lig / at hand icke finder eder ſoffuendis. Det ſom ieg ſiger eder/ſiger ieg alle/ Vaager.

A

Mine fromme Christne/ som haffue giort eder wmage / at følge denne vor Christne broders Legeme til sin huilested/ I haffue baade eders Tro paa Guds tilsigelse / oc eders kierlighed imod Menniskken beuist. At i haffue eders Tro beuist om Guds Foriettelse/ giffue i her met til kiende / at i følde dette vor Broders legeme til sin huilested/ anseendis Guds aluerlige oc wrygge-lige raad oc tilsigelse / som er at hand wil visselige paa den yderste Dommedag/ frem kalle alle Menniske aff Jorden. At de som døde haffue veret / skulle opstaa igen / Somme til euig glæde oc ære / Somme til euig sorrig oc forsmælse. Ligeruiss som den Herre Christus selff siger Johan: 5. Den tid skal komme/ paa huilcken / at alle de som ere vdi graffuerne/ skulle høre hans røst/ oc de skulle vdgaa aff graffuerne / som haffue giort gaat / til Liffsens opstandelse/

Men

Men de som haffue giort ont / til Dommens opstandelse. Der faare pleyer Christne / som tro disse vor Herris Jesu Christi ord/ærligen met Gudfryctighed/ at følge til Begraffuelse deris Legeme / som her haffue Christelige vdi en sand tro leffuit / oc haffue vdi Guds naffns paakaldelse/ giffuit deris Aand vdi HERrens haand. Saa see de icke til dette døde Legeme / som nu skal bliffue til muld oc støff / men de see til den store ære samme Legeme skal ske/paa den yderste Dommedag / naar Jesus Christus dennem opuecker/oc giør dennem ligeformede effter sit egit ærefulde Legeme/ met den mact som hand sig altingest vndergiffue kand. Saa er det den Christelige troes om vor Opstandelse tegen/ at mand ærer Gudfryctige Menniskis Jordeferd / som i nu giort haffue. Gud vnde oss allesammen en salig stund / oc en glad Opstandelse.

Dissligest haffue i ocsaa beuist

eders kierlighed/som er Troens fruct/ baade imod den affgangne / oc imod dennem igen leffue / at i haffue wmaget eder/ oc beuist dennem denne kierligheds beuisning/ dennem til trøst oc husualelse / vdi denne deris sorrig oc modgang. Vdi medgang haffuer mand vel mange / som siunis at vere venner oc tienstactige: Men vdi modgang oc sorrig / lade de sig ene finde som ere de rette venner/ oc haffuer den rette kierlighed til deris neste.

Denne eders kierligheds beuissning / er vor salige Broders slect oc venner meget til vilie / Oc ville de denne eders wmage met alle gode hoss eder forskylde. Huor faare lader oc den fromme frue Birritthe Gøe/ salige Her Herluffs efftterleffuerske/ oc her Byrre Trolle Riddere/salig Her Herluffs kiere Broder / met alle deris Slect/ venner oc foruante/ eder alle sammen oc huer serdelis høyligen betacke/ for denne eders kierligheds beuisning

uisning oc vmage/ som i haffue giort eder for deris oc salige her Herluff Trollis skyld. Huilcket de ville vdi alle maade i hues deris mact er / met eder alle oc huer forskylde / Ønskendis eder der met lycke oc salighed til Liff oc Siel/ aff Gud Fader ved vor Herre Jesum Christum/ Amen.

Effterdi mine fromme Christne/ at det er en god/nyttelig oc Christelig viss offuer dette gantske Rige / at der vdi saadan forsamling naar nogen begraffuis/holdis Predicken/vdi huilcken der handlis tuende stycker. Det Første/om den affgangne Broders eller Søsters leffnit oc endeligt / Besynderlige om det kand vere dennem som igen leffue / til it gaat Exempel. Det Andet / om Lærdom oc formaning aff den hellige Scrifft/at de igen leffue/ kunde saa skicke deris leffnit/at de kunde lære den rette konst at dø/ saa at de her affskedis met glæde vdi vor Herris Jesu Christi naffns paakaldelse. Der faare vil ieg ocsaa vdi

denne Predicken først tale / om salige Her Herloff Trollis leffnit oc endeligt. Derneſt vil ieg forklare den Text som ieg opleste for eders kierlighed. Gud giffuit det skeer til Guds ære / oc oſſ til en salig vnderuisning.

Om det Første.

DEtte maa ieg / mine fromme Christne / met all sandhed bekiende / at denne Mands her Herloff Trollis Christelig / retferdige / oprictige oc høffske leffnit oc endeligt / er megit yppermere / end at ieg kand der om tale som det sig met rette burde. Fordi saa / seer ieg til hans Huſſ / seer ieg til den Christne Menighed / seer ieg til Verdslig omgengelse / seer ieg til hans Embede oc bestilning / kortelig / seer ieg til alt hans Leffnit / fra første oc til hand gaff sin Aand op / da haffuer ieg oc alle de hannem haffuer omgangit met / at forundre / saa at mand faa saadanne

Ex-

Exempel / met alle gode vilkaar finde kand. Endog ieg icke kand / som vel det sig burde / nock tale om denne salige Mands gode vilkaar / dog vil ieg alligeuel / efftherdi det er mig saa til kommet / tale nogit om hans Leffnit oc affgang / oc det vende oss til Exempel oc lærdom. Oc vil ieg først til kiende giffue / huorlunde hand sit Hus Christelig oc vel regeret haffuer. Der nest huorlunde hand haffuer hafft sig i den Christelig Menighed / der fremmit Guds ære aff sin yderste mact oc formue. Det Tredie / om hans kierlige omgengelse met Menige mand. Det Fierde / om hans Embede oc bestilning som hand haffuer veret tilskicket aff sin Herre oc Konning. Det sidste / om hans sidste skibsreise oc Christelige endeligt oc affgang aff denne wsle Verden.

Jeg wil icke tale om hans fromme oc ædle Forældre / som hand er kommē aff / om den salige her Jacob

F

Trolle/ salige her Herluff Trol-
lis Fader / som intet viste aff den
prang / hoffmod oc store wnyttelige
bekostning / som nu er i genge / men
leffuede Gudfryctig / optuctede sine
Børn vdi tuct oc ære. Men ieg vil
begynde paa hans Husregimente/ si-
den hand fick den fromme fru Birrit-
the Gøe til Hustru / oc de holde Hus
tilsammen.

Huad rod oc fundament salige
her Herluff Trolle/ oc Fru Bir-
ritthe Gøe / haffue opbygt deris
omgengelse paa / oc Husregimente/
kand mand vel forstaa / aff den gode
fruct / som der haffuer ladet sig see.
Thi det er icke muligt andet / end at
det skal vere en god rod/som god fruct
affuoxer/oc it got fundament/som en
varig bygning opbyggis paa. Saa
kand mig intet tuil vere/ at deris stør-
ste oc første forset haffuer io veret / at
bliffue endrectelig hoss det Løffte oc
pact/ som de haffde met deris Aande-
lige

lige Brudgomme vor Herre Jesu Christo indgaaet/saa at de vilde hannem haffue for øyen/ hannem prise oc loffue offuer alting/ vdi huor det ellers gaa vilde met dennem. Huor dette fundament icke er vdi Ecteskab/ kand der intet gaat aff komme/ men Dieffuelen haffuer indgang met dennem/ oc fører dennem aff en last oc i en anden/ indtil hand aldelis forderffuer dennem. Men tuert imod/huor Hosbonden oc Hustruen/haffue deris kierlighed begynt vdi Troē til Jesum Christum/ det lader sig vel see vdi deris leffnit/oc faar oc en god fremgang oc ende. Aff dette fundament som er beggis samtycke/ at bliffue hoss den pact de haffde giort met Jesu Christo/ er megit got aff kommit/ vdi salige her Herluff Trollis oc Fru Birritthes Huss. Thi dette forset/ at de vilde bliffue hoss deris Herre Jesum Christum/ gaff dennem det raad/ at huor de haffde Sædegaarde/ da byg-de de deris Bede kammer/ huor de

gaffue sig ind/besynderlige om Morgenen oc Afftenen / huer for sig at giøre deris Christelige Bøn til Gud. Oc vaar det salige her Herluff Trollis daglige viss (vden naar det bleff hannem fortagit/ met stor bestilling/ paa Rigens oc Konningens vegne) at hand strax om Morgenen / effter hand haffde giort sin Bøn / Leste it Capittel eller tu vdi Bibelen / oc ligesaa om Afftenen før at hand gick til Sengs. Men ellers vaar hans besynderlige lessning vdi Sancti Pauli Epistel/ i Sancti Johannis Euangelio / oc vdi Dauids Psalter / som hand altid haffde hoss sig / huad heller hand vaar til Land eller Vand.

Oc meente icke salige her Herluff oc fru Birritthe/ at det vaar nock / at de selffue fryctede Gud / men de oc der til hulde alle deris Husstienere/ Jomfruer / piger / Hoffmend oc drenge/ saa at de som fands at leffue wskickelig oc vilde icke lade sig vnderuise / nøddis til at forsee sig en anden sted.

Der

Der faare lod hand offuer sit Bord daglige lese it Capittel aff Bibelen/ strax effter de haffde standit oc lest til Bords. Thi dette vaar hans viss/ at hand altid vdi sit egit Huss/ vden at fremmede fortog hannem det/ stod met sit folck / oc leste til Bords / bad vor Herre om sit daglige brød / oc det siden brugede som hand det haffde ta- get aff Guds haand. Om Afftenen før mand gick til sengs / maatte alle Jomfruer / quindfolck oc drenge som til stede vaare/ siunge en Psalme / oc tacke den almectigste Gud / som den dag haffde spiset oc beskermet dennem aandelig oc legemlig. Glemde de icke heller den fattige Lazarum/ det er fat- tige folck / som haffde deris hielp be- hoff/men rundelige baade inden Huss oc vden/ mange fattige / arme oc be- drøffuede menniske husualede/anseen- dis dennem icke effter deris reffne klæ- der eller legemlig wselhed / men effter det billede/de vaare skabte effter. Ja som vor Herris Jesu Christi egne

lem-

lemmer. Huor faare hand siger sig at giffuis / huad de arme giffuis vdi sit Naffn.

At salige her Herluff Trollis / oc fru Birritthe Gøes Husregiment haffuer saadan veret oc meget bedre / end ieg fortaldt haffuer / vide de vel som haffuer met dennem daglige omgaaet. Der faare vaare det vel raadeligt / at de besynderlig / som Gud haffuer giffuit nock aff denne Verden / at de saae til dette Exempel / oc skickede sig der effter / oc icke hulde sig effter den rige Fraadzeris exempel / som huercken passede paa Gud eller Menniskcn / oc forsmaade den fattige Lazarum. Huor faare hand fick sin rette løn vdi Helffuedis affgrund / som alle Vgudelige Huss holdere oc skulle faa.

Det Andet som ieg fremsette om salige her Herluff Trollis leffnit / er om hans Christelig beuisning imod den Christne Menighed / huorlunde hand haffuer Guds ære aluerligen for=

forfremmit. Det vaar hannem icke nock at høre/ met andre/ Guds ord/ oc at bruge vor Herris Jesu Christi Legeme oc Blod/ Men hand ocsaa met hierte oc gierning / altid lod sig finde at vere den/ som den Christne Kirckis gaffn oc ære vilde forfremme. Oc fordi hand saa vel / at den Christne Kircke kand icke lenge bliffue ved mact vden der oplæris vdi Bogelige konster oc vdi den hellige Scrifft/ de som skulle den Christne Menighed faarestaa/ met Guds salige Ords pure oc rene Lærdom/ Der faare sparde hand ingen bekostning paa Scholer at fremme/ oc skickelige Personer at holde til Studium/ baade her vdi Riget oc anden steds. Der faare haffuer hand lagt til Helsingørs Schole aarlig rente til at holde Scholemester oc Hører met. Dissligeste til Nestuede schole/ Roschilde schole oc ander steds. Thi hand viste vel / at saa lenge som Scholer bliffue ved mact / bliffuer der vel ocsaa personer/ som kand tiene

den

G

den Christne Menighed. Oc fordi hand meente icke at vere nock / at oplæris vdi børne Scholer / haffuer hand vdi mange Aar / holdet / stundem tho oc stundem flere til Studium / inden Riget oc vden Riget / saa at wi haffue baade Professores vdi dette Kongelige Vniuersitet vdi Kiøbnehaffn / Bisper vdi disse Riger oc Sogneprester oc andre nyttelige tienere / som ere opdragne oc fremkomne aff den hielp / som salige her Herluff haffuer dennem hulpet met.

Oc effterdi hand kom vdi forfaring / at der vaar nogle fri Børne Scholer vdi Tysdland / vdi huilcke børn haffde besynderlig tilsiun / oc der faare kunde dis snarere forbedris / den Christne Menighed til gode oc bistand / Haffuer hand oc met sin kiere Hustru fru Birritthe Gøe / giffuit Herluffsholm til at vere en Schole / vdi huilcken baade Adels børn oc andre kunde optuctis oc læris vdi / Kircken oc Riget til gaffn oc beste. Mig

haa-

haabis at den almectigste Gud skal
vel opuecke dennem / som samme
Schole kand komme vdi en ret brug/
saa at den bekostning bliffuer gantske
vel sted. Endog denne velgierning
vdi mod den Christne Kircke/ Gud til
ære oc det gantske Rige til beste/kand
icke nock prisis aff de som frycte Gud/
oc ville Guds æris fremgang oc
Danmarcks rigis forbedring. Dog
findis mange som mand offte hører/
som mene at det vaar icke vel giort aff
Herluff / at hand saa meget skulde
koste paa en Schole/oc føre her iblant
huad vgudelig tale som de kunde paa
finde. Men huad kand mand suare
met rette? Haffde salige her Herluff
oc fru Birritthe saald samme Gods/
omkommet det met praal / pancket/
drick/ daabbel/ oc vdi andre vtilbørli-
ge maade/ huad vilde mand sagt an-
det / end / Huer mand maa giøre aff
sit huad hand vil/ mand haffuer Re-
cessen met sig/ ingen kand forbiude at
mand maa io effter sin vilie bruge det
han-

hannem tilhører. Men nu kunde de icke vere tilfrids / men knurre her vdi mod / end de som det intet ved kommer / oc mene det vaar icke ret giort / at faa Pæblinge saadant gods at løbe met. Huad / mine fromme Christne / er det andet at sige / end saa / haffde salige her Herluff oc fru Birritthe offrit deris Gods til Dieffuelen vdi Helffuede / da haffde det veret vel giort / Men at de haffue Offrit det til Guds ære oc hans Christelige Kirckis opbygning / oc Rigens beste / kand icke lides. Huor vdaff mand kand vel forstaa / at de icke vide / huor til Gud haffuer vnt en mere end en anden. Ach / huad det er Gud velbehageligt / at hielpe oc fremme dennem / som skulle tiene i den Christne Kircke / Desligest ocsaa vdi Verdslig regimente oc bestilning. Men det vil ieg her hoss haffue sagt / at den Almectigste Gud skal icke holde dennem det til gode / som ville denne her Herluffs oc fru Birritthe Gøes schole omstøde oc øde-

ødelegge / men skal dennem vel hiem-
søge paa sin tid / at deris onde forset /
skal komme dennem lidet til fromme.

Gud giffuet at alle vilde see til dette her Herluffs oc fru Birritthes Exempel / oc fremme huer effter sin æffne Guds rige / oc ansee den Christne Kirckis gaffn oc Rigens beste. Sandelig om saa vaare / da stode der icke saa mange effter / at forrycke fra den Christne Kircke / det som Gudsfryctige menniske / haffue vdi fordom tid der til giffuet. Men dette mit klagemaal hielper intet / den almectigste Gud / hand vel paa sin tid finder de skyldige. Oc icke lader sig aff støde met nogen mact / trusel / Sophisteri oc kraaglou / men dømmer oc straffer effter sin Retferdighed / anseendis ingens person stor eller liden.

Det tredie ieg faaregaff om salige her Herluffs leffnet / vaar om hans kierlige omgengelse met alle Menniske / ædel oc wædel / fattig oc Rig / Borgere oc Bønder / Quinder oc

Mend / vnge oc gamle. Hand lod sig at vere ingen for god. De Stater som Gud haffuer ordineret / gaff hand huer sin tilbørlige ære / anseendis huer at vere en gaffnlig lem / vdi vor Herris Jesu Christi Legeme. Hand icke saa holt aff den ene Stat / at hand forsmaade den anden / som mange giøre / Men vaar dennem alle tilfellig / met all Retferdighed / medlidighed oc beleffuenhed. Huor vdaff hand bekom denne fruct / at huer mand haffde hannem kier / Klercke / Borgere oc Bønder / actede hannem icke anderledis end som en mild Fader vdi alle maade. Adels mend oc Fruer gierne omgingis met hannem / baade i medgang oc modgang. Vdi medgang vaar hand beleffuen / lystig / venlig / yndelig. Vdi modgang vaar hand baade met trøst / gode raad oc anden bistand behielpelig. Korttelig at sige / huer mand vilde gierne omgaas met hannem / vaare glade aff hans neruærelse / oc nødigt vilde vere han-

hannem quit. Dette vaar vdi sandhed Guds gierning / som saa lønner dennem som hannem frycte. Jesus Sirach siger: En huld oc Tro ven / hand er liffsens lægedom / oc de som frycte Herren bekomme hannem. Saa vende Gud mãgis hierte til denne salige Mand / at hand det vilde lade hãnem vide / at de som frycte sig / fange baade yndist oc venskab hoss Mennisken / som Gud dennem forskicker.

Det Fierde som ieg faaregaff om salige her Herluffs leffnit / vaar om hans Embede oc bestilning / som hand haffde aff sin Herre oc Konning. Huor vdi hand sig beuiste som en tro Mand vdi alle maade / baade vdi Fredlig tid oc vdi feide / baade vdi Danmarcks raad oc andre steder. Vdi Fredlig tid lod hand Louen vere sin regel at handle oc giøre effter / hand icke optenckte ny fund / til at besuere fattige Vndersaatte met / hand icke forgreb sig imod Retten met nogen mand. Men huor naade oc

Barmhiertighed vaar til ſkade / der brugte hand ſtraffen effter Louen / huor mand kunde ſpare nogen vden ſkade / beuiſte hand al mildhed. Oc giorde det hannem væ / naar nogen ſaa forſaa ſig / at hand nøddis til / at lade hannem ſtraffe paa liffuit eller Helbreden. In ſumma / hand ſaa ſkickede ſig vdi all ſin beſtilning / at hand fands baade Gud oc Kongen tro. Vdi Feide tid til Land oc Vand beuiſte hand ſig met rette at bære it Ridder ſuerd / huilcket oc fremmede folck / kunde hannem bære vidniſbyrd om. Hand icke ſkyde for Rigens Fiender / men ſig mandelig beuiſte imod dennem. Thi hand viſte vel / at den ſom icke vaar ſin Konning oc Fæderne rige huld / hand icke heller vaar Gud tro / ſom vdkreffuer aff vnderſaattene huldſkab oc troſkab / imod deris Verdſlige øffrighed. Oc tit hørde ieg diſſe ord aff hānem / ſom Sanctus Petrus ſiger. Frycter Gud / ærer Konningen. Huilcke ord ſom

giff=

giffue tilkiende/at disse tho ting følgis at / Guds fryct / oc tro oc huldskab imod sin Herre oc Konning / Saa at huor som det ene feil/feil oc det andet. Er nogen som er vdi munden huld / oc feil vdi gierningē/ hand haffuer vidnisbyrd/at hand feil vdi Guds fryct/ i huor hellig mand siunis vil. Thi den samme som biuder at wi skulle fryete Gud / hand oc biuder at wi skulle vere vor Øffrighed huld oc tro. Dette viste vel den fromme salige her Herluff Trolle/ huor faare hand icke heller sparede for sin Herre oc Konning / huercken liff eller gods. Gud giffuet at mange vilde sette sig denne salige Mand for øyen/ oc følge hans Exempel effter / baade vdi fredlig tid oc feide. Men om nogen det forseer/ oc icke acter Guds vilie oc befalning/ hand faar vel i sin tid/ den tilbørlig løn. Gud hand bier vel en tidlang/ men hand dog icke glemmer dennem som sin vilie foracter.

Det sidste staar igen som ieg

faaregaff om salige her Herluff/ som
er om hans affsked fra denne Verden.
Før end hand vdfoer sidste gang / oc
vaar skicket aff Kongelig Maiestat til
Ommeral offuer Kongens skibs flo-
de / begaff det sig / at ieg talede met
hannem/ den dag det ny skib bleff vd-
skut i Vandet. Oc vdi blant anden
tale som wi haffde sammen/ sagde ieg
til hannem. Herre i laę flucks til skibs/
J haffue nu vdi thu Aar yderlig voff-
uit eders liff/ baade til Land oc vand/
Gud spare eder / sandelige / yderlig
giffue i eder vdi liffs fare. Her til
suarede hand mig saa : Mister ieg
mit liff/ ieg faar vel liff igen. Vide
i huor faare wi hede Herremend / hui
wi bære Guld kæder / oc haffue Jor-
degods/oc ville vere yppermere oc høy-
re actet end andre? Der faare haffue
wi denne ære for andre / at naar vor
Konning oc Herre / Land oc Rige
haffuer det behoff/da skulle wi Rigens
Fiender affuerie / beskytte oc beskerme
met mact oc all formue vor Fæderne
rige/

rige/ at vore Vndersaatte/maa bo oc vere vdi fred oc rolighed: Ja ville wi haffue det søde/ saa maa wi oc haffue det sure met/ met dette suar skildis wi at. Der effter foer hand til skibs vdi vor Herris Jesu Christi naffn/ oc holt sit folck paa skibet til Gudfryctighed/ saa at de om Morgenen/ middag oc afftenen siunge Loffsang/ oc lod holde Predicken oc Litani/ oc vddele Sacramentet/lige som hand pleide giøre der hand vaar hiemme til sit eget. Oc beuiste hand sig saa vdi mod alle som vaar paa skib met hannem/ at de haffde hannem kier/ som hand haffde veret deris kiødelige Fader. Der de nu komme nær deris Fiender/ kom hand dennem alle til at falde paa knæ/ oc giøre deris Bøn til Gud/ oc formanede dennem/at de sig vilde mandelige beuise imod deris Fiender/oc komme deris Eed ihu de haffde soret deris Herre oc Konning. Oc der offuer sagde Presten dennem affløsning til/ som alffuerlige fulde til

Gud met en stadig tro. Her effter komme de til deris Fiende/huor hand oc fick sin banne oc dødelig saaer / it i det ene been/ oc it vdi sin venstre arm dog stod hand frimodig/ oc til raadde folcket / at de mandelig stode deris Fiender imod. Men der de nu bleffue skild fra huer andre/ da kom Barskeren/ oc vilde forbinde her Herluff før end nogen aff de andre som vaare saare : Da befalede her Herluff at hād først skulde forbinde de andre som vaare saare / oc siden komme til sig. Her maa mand see it oprictigt Hierte oc en ret kierlighed til sin neste. Hand stod met sine Saar / blodet forrant hannem/ dog vilde hand at de fattige Krigsmend oc Baadsmend skulde først forbindis. Det vaar vel en farlig fortøffuelse / men det vaar it oprictigt mods oc Christelig kierligheds visse tegen/som kunde icke vere aff kiød oc blod (thi huer haffuer naturlige sig selff kierere end en anden) men vaar visselig aff Guds aand/huilcken

der

der regerede hannem baade til Land oc Vand.

Der salige her Herluff nøddis til / at giffue sig hiem for sin suagheds skyld / kom hand til Dragør / oc hans kiere Broder her Byrre Trolle foer vd til hannem / oc lod hannem føre vd aff skibet. Der hand nu kom til Kiøbnehaffn / vilde hand icke lade sig enten bære eller age til sin gaard / men hand gick hoss sin Broder met sit Suerd paa sin axel / lige som hand intet haffde skadt / oc fuldis de baade at / ind til Fru Birritthe Gøe paa deris Gaard.

Som hand nu vaar hiem kommen / saa brugte hand middel oc raad / som Gud haffuer der til skicket / oc befalede sin Sag den almectigste Gud i haand / huad heller hand vilde haffue det til liffuit eller døden.

Nogle dage der effter kom ieg til hannem / oc talede met hannem om hans Salligheds sag / oc vilde trøste hannem / da fant ieg større trøst aff

hannem / end ieg kunde giffue hannem/ Men paa det at Fru Birritthe skulde icke actet / at hand redde sig til at fare til sin kiere Frelsermand Jesum Christum/ bad hand mig / at ieg skulde tale Latine. Da faare gaff hand selff de besynderligste stycker aff den hellige Scrifft / met huilcke hand trøstede sig. Oc besynderlige disse Sententier brugte hand. Paulus siger: Det er en vis tale oc verd at holde aff / at Jesus Christus er kommen vdi Verden/at salig giøre Syndere. Item / Naaden er større end Synden. Item / 1. Joh: 1. Jesu Christi blod renser oss aff alle Synder. Item/ Om nogen synder / da haffue wi en Talssmand vdi Himmerige/ som er Jesus Christus den Retferdige. Item / aff Dauids Psalmer. Salige ere alle de som forlade sig paa hannem. Item / Guds Barmhiertighed gaar offuer alle hans gierninger. Men huad (sagde hand) ville wi søge mange Senten-

tentier aff Scrifften? Dette søde naffn JESVS er en fuldkommelig Euangelisk predicken. Guds Søn heder JESVS / det er / Frelser. Fordi hand løser sit Folck aff deris Synder. Hans Folck ere alle de som tro paa hannem. Denne predicken (sagde hand tit oc offte) som heder JESVS / vil ieg beholde vdi mit Hierte/ oc vil videre icke bemøde mig. Hand er mig nock / hoss hannem vil ieg bliffue / oc hannem vil ieg befale Liff oc Siel / Oc bad hand mig oc hemmelig/ at naar det skulde vere met hannem/ at ieg bliffue skulde hoss den lille predicken JESVS/oc icke vilde giffue hannem mere faare.

Vdi de dage som hand saa laa/ falt der atskillig tale ind/ oc iblant andet/ talede hand om dennem/som forholder at giøre Penitentz til deris døds stund / Oc meente at siugens bitterhed / fanger en vel saa megit at tage vare / at hand icke megit kand tencke paa Penitentz. Oc meente der faare

at

at vere alle raadeligt/ at de beridde sig vdi deris velmact / saa som de vilde giffue oc tage/ som mand siger.

Sagde hand oc iblant andet/ der er ingen ting ieg vilde nu lenger leff-ue faare / end at ieg maatte komme vor ny Schole til gang / men ieg vil dog den befale den Almectigste Gud/ hand finder vel raad effter sin hellige vilie.

Komme wi ocsaa i tale om hans folck / Jomfruer / piger / Hoffmend oc drenge/ oc gaff hand dennem alle gode vidnisbyrd / oc sagde til mig. Doctor Niels. Jeg haffuer gode tie-nere/ ieg kand ingen aff dennem skyl-de/ de haffue tient mig / oc min kiere Hustru trolige oc vel. Jeg ved icke andet end at de ere Gudfryctige/ Gud vere met dennem allesammen/ Amē.

Om ottende dagen før end hand hen soff vdi Herren effter Predicken/ oc effter hand vaar besuimmet som blodit haffde forløbet hannem / oc vaar oplagd paa sengen / da talede hand

hand til fru Birritthe Gøe/ som stod for sengen oc sagde: Birritthe hustru. Du haffuer veret min Hustru vdi alle maade all den stund wi haffue veret til hobe/ som en goder Christen dannequinde / den almectigste Gud hand skal vel rigeligen belønne dig. Der fru Birritthe disse ord hørde / sprang taarene aff hendis øyen/ ned paa hendis bryst oc paa Jorden. Oc sagde hun til hannem: Herluff hui sige i saa? Haffue i nu intet haab til Liffuit? Her Herluff suarede: Min kiere Hustru ver tilfrids/ mig skader intet/ det bliffuer vel snart gaat / giff dig ekun tilfrids / vor Herre forlader oss icke.

Anden dag der effter som vaar om tisdagen / anammede her Herluff oc Fru Birritthe vor Herris Jesu Christi Legeme oc blods Sacramente. Der effter sagde hand oss / paa huad dag at hand skulde affskedis fra denne Verden/ paa Mandag sagde hand/ da bliffuer der en stor foruandling

paa

paa min ſiuge / ſaa at ieg huercken ſkal plagis aff hæde eller kuld meer. Det ſagde hand om Onſdagen / Fredagen oc Løffuerdagen før end hand døde / om Mandagen effter ſom hand haffde ſagt.

Der Mandagen nu kom ſom hand haffde ſagt ſig at ſkulde faa bedre / ſaa at hand icke videre ſkulde plagis enten aff hede eller kuld / Da ſkickte hand bud aarle om Morgenen der try ſlo / til erlig oc velbyrdig mand Criſtopher Mognſøn / at hand ſkulde komme til ſig. Der hand nu vaar kommen / da lod hand dennem løffte ſig aff ſengen / oc ſette ſig paa en ſtoel / huor paa hand bleff ſidendis ind til hand gaff ſin aand op.

Der klocken haffde ſlaget ſiu / lod hand Barſkeren forbinde ſig / endog hand ſagde det haffde intet paa ſig. Der effter bleff hand i meer oc meer ſuag / dog hand aldrig ſuckede eller ſtønde vdi ſin bitter kranckhed. Oc talede met mig dog faa ord / oc neffn-

de

de sin Frelsermand til/ oc sagde: Jesu ver mig naadig/ Oc holt det saa vd ind til afftenen/ at klocken vaar off-uer ni. Der effter saad hand oc soff/ lige som hand haffde veret it sund Menniske. Men lit stund ved en fie-rings time/ før hand gaff sin aand op/ bruste hans øyen/ oc der effter dro en lang suck/ lige som it Menni-ske vdi en naturlig søffn. Siden bleff hand siddendis oc soff stille/ lige som it barn/ oc der met rolige hen soffuede vdi Herren/ saa at huercken mund el-ler andre lemmer noget rørde sig/ som pleyer end at skee met mange naar de hen soffue. Saa see wi at hans en-deligt vaar lige som hans leffnet/ Gud regerede hannem der hand leff-uede/ hand oc vaar hoss hannem vdi hans døds stund. Saa kand det al-drig feile/ at den døer io vel/ som leff-uer vel. For at leffue vel vdi Guds fryct/ giør Menmisken frimodig/ at mand døden intet acter meer end en søffn.

Det-

Dette haffuer ieg nu kortelige ta-
let om denne salige Mands leffnet oc
endeligt/ paa det/ at wi skulle sette oss
hans Exempel for øyen / paa det wi
saa maatte leffue effter hans Exem-
pel / at wi saa rolige kunde hen soffue
vdi Herren som hand giorde. Her
met ville wi nu befale hannem den al-
mectigste Gud/ oc forhaabe / at wi
skulle met glæde see hannem/ paa den
yderste dommedag/oc siden met han-
nem oc alle Guds børn/ prise Gud til
euig tid / Huilcket oss bereed haffuer
vor kiere Herre Jesus Christus. Nu
følger det andet stycke / som ieg haff-
uer loffuit at tale om i denne Predi-
cken.

Om det Andet.

DEnne Mands Gudfryctig-
hed / hues Legeme her i dag
begraffuis skal/gaff mig aar-
sage til denne Text / som ieg oplæste
for eders kierlighed. Vdi huilcken
Text/ vor Herre Christus raader oc
biuder

biuder oſſ alle / at wi ſkulle vocte oſſ/ vaage/ oc bede. Thi wi vide icke naar tiden er. Denne Jeſu Chriſti befalning oc raad/ vaar ſalige her Herluff lydig. Hand vocte ſig / vaagede oc bad / oc lod ſig finde rede paa huad tid den Herre Chriſtus vilde komme/ oc kalde hannem aff denne Verden. Dette lydactigheds exempel haffue wi at anſee/ Ja denne alffuerlig Mandat oc befalning / bør alle dennem at vere lydige/ ſom ſig foruenter Salighed formedelſt vor Herre Jeſum Chriſtum. Huo ſig effter denne Chriſti befalning ret ſkicker / hand der met førſt er ſin Herre Chriſto lydig / derneſt fanger hand ſelff gaffn der aff/ en god ſamuittighed den ſtund hand leffuer / oc ſiden en glad affſkeed aff denne Verden. Saa at denne timelige død bliffuer hannem en reiſe eller gang til det euige liff. Kortelig at ſige/ huo denne hære Chriſti befalning/ ſom hand oſſ her alleſammen giffuer/ er lydig / hand lærer den konſt der er

offuer alle konster / som er rettelig at kunde stride vdi mod døden / oc hannem offueruinde mit vdi døden.

Paa det at wi kunde disbedre vende oss denne Christi befalning til gaffn / vil ieg trende stycker faare giffue oc dennem forklare.

Første.	Huo Christus taler til oc giffuer denne befalning.
Det Andet.	Huad Christi befalning indeholder.
Tredie.	For huad nødactig aarsage CHristus giffuer denne befalning.

Det Første.

HVem taler Christus disse ord til / Vocter eder / vaager / oc beder? Dennẽ taler hand baade til sine Disciple / som den tid hørde hãnem / oc til alle andre Menniske / som vaare oc skulle komme vdi

Ver=

Verden. Thi saa siger hand sist i Texten/ som ieg oplæste/ det ieg siger eder/ det siger ieg alle/ Vaager.

Huad haffue wi her aff at Lære? At Christi naade recker til alle oc offuer alle Menniske/ at Christus oplader Salighedsens dør / for den gantske Verden/ at Christus/ vil alle menniske komme til sig oc bliffue hans Discipler. Der faare siger hand. Det ieg siger eder/det siger ieg til alle/ Vaager. Denne Christi Faderlige vilie skulle wi legge paa Hierte / oc forlade oss der til / at hand icke anderr meen/ end hand siger. Hoss Matthæum siger hand: Kommer alle til mig i som ere besuarede / ieg vil eder vederquege / oc eders Siele skal finde rolighed. Der faare skal ingen meene sig at vere vdeluct / fra den hob som Christus vil dele sine velgierninger met. Vil hand at alle skal høre sig/ oc alle skulle anamme hans Lærdom/ Da vil hand ocsaa vdi sandhed/ at al-

le skulle bliffue Salige/saa fremt/som de sig høre oc bliffue hans lydige Disciple. Det er en vis tale / siger Paulus/oc verd at anāme/at Jesus Christus er kommen vdi Verden at frelse Syndere. Hand siger oc selffuer. Jeg er icke kommen at kalde Retferdige/ men at kalde Syndere til Penitentz.

Mange lade sig forføre met en falsk mening / lige som Gud haffde Registeret alle de som skulle bliffue salige/ Disligest oc alle de som skulle fordømmis. Lige som Gud haffde somme skabt til Salighed / oc somme til Fordømmelse. Mod den falske mening skal mand sette disse Christi ord: **Det ieg siger eder / det siger ieg alle/ Vaager.** Oc paa det at mand icke skal aff saadan mening forføris / er det nytteligt/ at betencke disse efftersølgendis puncte.

Den Første punct er/at Adam er skabt effter Guds eget billede. Ja icke Adam ene / men alle Mennniske

vdi Adam ere skabte effter Guds bille-
de. Huad er det / at vere skabt effter
Guds billede? Det er / at Mennisket
skal leffue vdi Hellighed oc Retferdig-
hed / oc der til skulde leffue euindelig.
Gud skabte icke Mennisken effter sit
eget billede / at det skulde fordømmis/
eller snart bliffue borte / som wskellige
Creatur/ men at det skulde bliffue sa-
ligt oc leffue met Gud euindelig. Thi
saa siger Salomon i Vissdommens
bog vdi det andet Capit. Gud skabte
Mennisken til wdødelighed/ oc giorde
hannem effter sit eget Billede. Det
er / Lige som Gud er wdødelig / saa
haffuer hand oc aff Naade beprydet
Mennisket/met denne store ære/at det
skal vere wdødelig. Her haffue wi
Guds Raad hui hand skabte Men-
nisken/ som er at hand skulde vere deel-
actig i ære oc Herlighed / saa at hand
skulde bære hans billede/oc leffue euin-
delig salig met Gud. Endog at
Adam forsaa sig / vdi mod Gud/ da
vaar det alligeuel Guds raad / der

 hand

hand skabte hannem / at hand skulde leffue salig vdi Paradiss / huor vdaff hand bleff vdskut / for sin wlydelse skyld. Men der Gud nu opreiste Adam igen / met sin Foriettelse om Messia / det er / om Christo / da oprette hand den gantske Adam som falden vaar / det er / alle Mennisske som aff Adam komne ere. Thi lige som wi bliffue nedslagne alle met Adam / saa haffue wi oc met Adam fanget Foriettelse / at Gud vil opreise oss vdi vor Herre Jesu Christo.

Den Anden punct er / om Guds Søn / som er vdsend til den gantske Verden / Icke til it Landskab eller thu / men til alle de som fortabte vaare. Thi saa siger hand selff. Jeg er kommen at Frelse det som forlaarit oc fortabt vaar. Er dette Christi ord vist oc sant / som det er vden all tuil / saa er det vist oc fast / at intet Mennisske er vndertagen / som kand io bliffue hiulpen ved Christum Jesum. Derfaare / naar denne tancke kommer vdi

dit

dit hierte / at du icke skalt vere vduold til Himmerige/saa tenck dine vilkaar/ Oc finder du dig at vere Fordømt/ for din Synd skyld / hør Christum som siger: Jeg er kommen at frelse det fortabte. Holt dig til den hob/ oc tro Christi ord/ oc giff dig ind til hannem/ hand forsmaar dig icke. Paulus siger: Gud vil alle Menniskis salighed / oc at de skulle komme til sandheds bekendelse. Christus siger: Kommer alle hid rc.

Den Tredie punct er / om Guds Barmhiertighed vdi Christo Jesu / som er offuer alle Guds gierninger som Dauid siger. Denne Barmhiertighed strecker sig vd til alle Slecter/ Statter oc Landskab/ som den hellige Jomfru siunger: Guds Barmhiertighed er fra Slect oc til Slect / offuer dennem som hannem frycter. Denne Barmhiertighed oc strider imod den mening / som somme haffue/ at Gud skulde aff euighed no-

gle visse Folck forskicket oc forordineret til Fordømmelse.

Den Fierde punct er/ Guds mundelig befalning. Denne/ siger hand/ er min elskelig Søn / hører hannem. Item/ Christus vdsender sine Apostle met denne befalning/ Predicker Euangelium for alle menniske.

Den Femte punct er/ om Guds Riges tilsigelse/ som icke aleniste biuder oss/ at wi skulle høre Sønnen/ Men ocsaa tilsiger oss met Eed / sin Faderlige vilie. Saa vist som ieg leffuer / siger hand / Da vil ieg icke nogen Synderis død / men at hand skal omuendis oc leffue. Vil Gud ingen Synders død / hui vilt du da giøre hannem til en Løgnere/ lige som hand dig vdelucte/ som alle biuder sin Naade til.

Den Siette punct er/ den beseilning / som Gud haffuer stadfest sin vilie met / som er Daabens Sacra-

cra-

cramente. Gaar vd/ siger Christus/ Lærer alle Hedninge / oc Døber den-nem vdi naffn Faders/ oc Søns / oc den Helligaands. Denne beseilning er en vis foruaring paa Guds Naade oc venskab / som hand aldrig vil igen kalde. En Verdslig Herre meen at vere sig haant / at kalde sit Breff oc Seil til bage/ huad skulle wi tencke om Gud/ som er Retferdig/ sandru/ oc vforuandlig vdi alle maade.

Den Siuende punct er / om det vilkaar/som vdkreffuer paa Menniskens side. De sex puncte som tilforn ere bemelte / Lærer oss Guds vilie oc raad / vdi Menniskens sag paa sin Saligheds veyne. Men denne punct giffuer oss for/huad vilkaar Gud vdkreffuer aff Mennisken som vil bliffue Salig. Dette vilkaar / mange steder er vdtruct i den hellige Scrifft/ Huo som tror oc bliffuer Døbt/ hand bliffuer Salig/men den som icke tror/ bliffuer Fordømt. Christus siger Luce xiij. Vden i giøre Penitentz/ da

bliffue i alle fordømde. Item / den som tror paa Sønnen skal icke fortabis / men haffue det euige liff. Korteligt at sige / Gud vil / at wi alle bliffue salige / met dette vilkaar / at wi giøre Penitentz / staa aff Synden oc forlade oss paa vor Herre Jesum Christum / som haffuer taald døden for oss. Det samme vilkaar er i disse Pauli ord. Ephe: 1. Gud haffuer vduold oss for Verdsens begyndelse vdi Christo Jesu. Det er / Gud haffuer før hand skabte Verden / besluttet hoss sig / at de som findis vdi Jesu Christo oc ere deelactige vdi hannem / ere forordineret til det euige liff oc Salighed. Det samme scriffuer Paulus til de Hebreer / i det tredie Capittel. Wi ere deelactige vdi Christo / om wi holde Troen fast til enden. Om det samme vilkaar paaminder oss Christus i Texten som ieg læste. Det ieg siger (siger hand) til eder / det siger ieg alle / Vaager. Der faare ville wi bliffue deelactige vdi Guds

Naa-

Naade oc miskund / ville wi vere deelactige vdi Christi verdskyld / da skulle wi høre Christum / da skulle wi bliffue Christi Discipler / icke til naffn / som mange ere / men til gaffn / som alle de ere som giør alffuerligen Penitentz / fryeter Gud / er Euangelio lydige / paakalder Gud / oc leffuer met en god samuittighed.

Det Andet.

CHristi befalning til sine Discipler / ia til alle Mennisker er denne: **Vocter eder / vaager / oc beder.** Vdi huilcken befalning wi haffue tre ting at acte / oc huer haffuer sin alffuerlig atuarsel / om den store fare / den Christelige Kircke staar vdi / den stund hun er i denne Verden. Huor faare oss ligger stor mact paa / at vere denne befalning lydig. Først siger hand: **Vocter eder / Der nest / Vaager / Siden Beder.**

Voc-

DEn Første befalning paaminder oss/ at wi flitelige see oss faare/ at wi icke enten støde oss / eller oc bliffue nederslagne. Den som staar/ siger Paulus/ see sig til hand icke falder. Der faare bede wi vdi vor bøn / Lad oss icke falde vdi Fristelse.

Men paa det wi kunde disbedre/ vocte oss oc see oss faare / vil ieg opregne / huad wi haffue besynderligen at vocte oss faare/ at wi icke skulle omkomme vdi den store fare wi ere vdi i denne Verden. Oc er besynderlig Sex ting / som oss aldermest skade kand/ oc vdstøde oss aff Jesu Christi Rige.

Det Første er Dieffuelen met sin list oc Lureri. Alle hans anslag ere/at hand kand føre oss aff den rette Salighedz vey/ som er Guds ord/ til Menniskens Lærdom/som ingen grund haffuer vdi den hellige Scrifft.

Scrifft. Kand hand icke dette bekomme / at hand kand vende oss fra den rette Lærdom / saa legger hand vind paa / at hand kand komme oss vdi it ont leffnet / saa at den pure Lærdom som wi haffue / skal icke komme oss til gode. Fordi saa / Huor lærdommen oc leffnedit icke følgis at / der haffuer Dieffuelen slaget sin leyer. Ja hand haffuer hart at sin vilie bekommet.

Vore første Forfædre haffde Guds ord purt oc reent / oc vaar icke mørckt eller wforstandigt: **Naar** (sagde Gud) **i æde aff det Træis fruct / da skulle i dø.** Huad kunde klarere sigis? Men huad giør her Dieffuelen? Hand gaar frem oc necter denne Guds klare befalning / oc siger. J skulle icke dø / men Gud veed / at paa den dag som i æde aff dette Træ / skal eders øyen opladis / oc i skulle bliffue til Guder / oc skulle vide ont oc got. See huorlunde den fule Dieffuel offuerfald vore første For-

æl-

ældre. Hand tog dennem Guds ord aff hiertet / oc støtte der sin forgifftige Løgn ind igen. Huor vdaff hand kaldis Løgnens fader. Oc fordi hand førde vore Forældre vdi døden met samme Løgn/kaldis hand oc en Mordere. Saa gaar hand om vdi Verden met idel Løgn oc Mord.

Hundrede Aar før end Syndfloden kom / fick Noe befalning at Predicke/ oc at bygge sin Arck. Denne Predicken kunde Sathan icke nedlegge. Hand kunde icke stoppe munden paa denne Guds mand Noe. Men huad giorde hand da? Hand stod effter at bringe Noe tilhørere vdi it ont leffnet / saa at mesten parten Mennisken paa Jorden / førde it skendeligt leffnet. Huor met Dieffuelen bekom det hand søgte. Hand kunde icke omkaste Lærdommen / saa førde hand Menniskenvdi it ont leffnet/ huor met hand fremmede sin villie/ saa den Almectigste Gud maatte ødelegge Verden met Syndfloden/

vnder-

vndertagen Noe selff ottende. Vdi blant huilcke otte / Cham lod sig forføre effter Syndfloden / oc falt vnder Guds straff oc heffn.

Effter Syndfloden strax/gaff Dieffuelen sig vdi mod Lærdommen/ Oc fordi hand kunde icke plat ødelegge hannem / indfører hand atskillige Affguderi / saa lenge at Guds Forjettelse om Messia bleff plat forglemt iblant Menniskeń. Saa at Gud maatte paa ny Predicke for Menniskeń/ oc befale dennem den Lærdom/ som Adam giffuen vaar om Messia oc hans velgierninger. Oc her til bleff Abraham til kaldet/at hand skulde Guds ord beholde/oc fremdelis sine effterkommere det forkynde. Vaar Dieffuelen her met stille? Ney/hand lagde sig effter at legge denne Guds predicken øde / baade met falske meninger oc met onde seder / som er Dieffuelens feld tegen.

Det er langsomt at opregne/ huorlunde Sathan lige maade haff-

uer

uer bruget sig / vdi Mose / Josue/ Dommerens / Kongernis oc Førsternis tid / ind til Christus kom oc anammede Mandom aff Jomfru Maria. Huo kand opregne de atskillige Ketteri som hand opuecte?

Der Christus nu vaar kommen/ oc haffde fuldkommet det Løffte Gud haffde giort vore første Forælдre/ oc siden Abraham oc hans affkomme / fald ocsaa Dieffuelen vdi mod den Herre Christum / oc vilde forføre hannem / dog det vaar hannem icke mueligt. Oc fordi al Salighedsens vissdom/er at finde vdi Jesu Christi rette bekiendelse / haffuer hand altid lagd sig effter / at støde Mennisken fra Christi bekiendelse / stundem vdi en maade / oc stundem vdi en anden. Den hellige Scriffte ia Gud Fader selff / Lærer oss Fire stycker om Jesu Christo / huilcke wi fuldkommelige skulle vide oc tro. Det første/ at Jesus er en sand euig Gud met Gud Fader oc den Helligaand.

Saa

Saa at Fader/Søn/ oc den Hellig-
aand er en Gud oc tre Personer. Det
andet/at Jesus er it sand Menniske/
fødder aff Jomfru Maria / pint/
kaarsfest/begraffuet/opfarē til Him-
mels. Det tredie / at denne sande
Gud oc dette sande Menniske / er icke
tho Personer/ men en Persone/saa at
alle hans Mandoms gierninger/
haffue verd oc krafft aff hans Gud-
dommelige natur/som haffuer anam-
met Menniskelig natur til sig/.saa at
Gud oc Menniske er en Person. Det
fierde/at denne person Gud oc Men-
niske / er menniskens Saliggiører
alene. Saa at huer den som tror paa
hannem/bliffuer aff met sin Synd/
bliffuer Retferdig ved Christi Retfer-
dighed / oc anammis aff Naade til
det euige liff. Disse fire stycker bør
alle at vide om Christo/oc dennem tro
oc skicke sig der effter vdi all Gudfryc-
tighed oc høffuiskhed. Huad giør her
Dieffuelen? Hand anfecter alle disse
stycker/ huor hand haffuer it aff den-

nem forryct / haffuer hand vundet spilled.

Vdi Apostlernis tid opuecte hand Cherinthum/ Ebionem oc andre/ som sette sig vdi mod Jesu Christi Guddommelige natur. Der effter kom Arius / oc effter hannem mange andre som oc vilde affstorme Christo sin Guddommelige natur oc ære. Men vdi Apostlernis tid/ nedlagde Sanctus Johannes Euangelist den vildfarelse/ oc grundelige Lærde om Jesu Christi Guddommelige natur. Oc siden opuectis mange som de andre hoffuit Kettere skamfute oc offuer vunde.

Der Dieffuelen saa at hand icke kunde her met bekomme sin vilie/ anfecte hand det andet stycke/som er fornøden at bekiende om vor Herre Jesu Christo/ som er/ at hand er it ret naturligt Menniske/ met alle menniskelige vilkaar/ vndertagen Synden/oc haffuer effter sin død oc pine Opfaret til Himmelen / oc sider ved Gud Faders

ders høgre haand / vdi Guddommelig Maiestet oc Herlighed. Denne Artickel om Christi mandoms natur haffuer oc Sathan anfectet / oc opuact Kettere som vaar besynderlig Marcion / Cerdon / Manichæus som neyttede Jesu Christi menniskelig natur. Disse haffde icke lang fremgang / Thi Gud opuacte gode Lærefædre / som den Ketteri nedsloge oc ødelagde.

Der Dieffuelen icke kunde det andet stycke omkomme / greb hand det tredie stycke an / som er / at Christus Gud oc Mand er en Persone / oc icke tho Personer / som de ere tuende naturer. Her opuacte Dieffuelen Nestorium / som bekiende tuende naturer vdi Christo / som oc ret vaar / Men hand lærde oc / at Christus vaar icke en Christus / men tuende / det er tuende personer vdi Christo / lige som der er tuende naturer. Denne mening bleff icke heller lenge / De hellige Forfædre sig her vdi mod sette / oc nedlag-

AH

de denne Vildfarelse.

Der Dieffuelen saa at hand icke heller kunde haffue her sin fremgang/ vdi mod dette tredie wi skulle vide om Christo/ anfectede hand det fierde/om Christi Embede/om Christi Døds oc pinis fortienste oc verdskyld. Her vdi fick hand stor methold/ oc haffuer denne dag. Scrifften lærer / at Jesu Blod renser oss aff alle Synder. Scrifften lærer / at Jesu Christi lydactighed/ huor met hand fuldkom Louen / er vor Retferdighed. Scrifften lærer/ Troen/ ene giør oss deelactige vdi Christi Jesu velgierninger. Det kand icke Dieffuelen lide. Kand hand icke altsammens nedsla denne pure Lærdom / giør hand saa megit som hand kand / Oc lader Christo en part/ Oc tillegger Menniskens verdskyld oc fortienste en anden / saa at Christus skal icke vere vden en halff Frelsermand. Denne vildfarelse haffuer hand vdi Paffuedømmit veldelige beskyttet/Endog der fands vdi alle tider

der nogle som sette sig der imod/indtil vor tid som salige Morthen Luther met andre flere / hefftige sette sig vdi mod Dieffuelen/oc bekiende oc lærde/ at Jesus Christus alene for vden vor fortienste / er alle deris Salighed som tro paa hannem.

Der Dieffuelen nu dette fornam/ gaff hand sig icke tabt / men brugede oc bruger daglige fire anslag / met huilcke hand den salige Lærdom acter at dempe. Det første anslag er / at hand skender denne Lærdom for en Ketters Lærdom / huor met hand mange bedrager. Det andet anslag er / at hand opuecker mange mectige oc vise / som denne rette Lærdom met all Tiranni oc Sophisteri forfølge. Skendelige dræber alle dem/som giffue ene Christo den ære/at hand er vor Vissdom/Retferdighed/Hellighed oc igenløselse. Det tredie anslag er/ at hand opuecker atskillige Secter vdi den Christne Kircke / begynder stor trætte imellem dem som lærer vdi den

hellige Scrifft / oc her vdi vil icke siu⸗
nis en Dieffuel som hand er / men en
Guds Engel. Det fierde anslag er/
at huad hand icke kand bekomme met
det første/ andet oc tredie anslag / det
vil hand vdrette met sin aand/ saa at
hand opuecker dennem som hører den
pure Euangeliske lærdom / ia end
mange aff dennem met / som Ordet
predicke / til Synd oc ondskab at be⸗
driffue / Huor met hand vdretter sin
vilie/ saa at Ordet giør icke fruct vdi
mange. Her vdi Danmarcks rige/
Gud haffue loff/ haffue wi Guds ord
purt oc reent/ oc bemengis icke met no⸗
gen Ketters Lærdom. Dog er icke
Dieffuelen stille / som mand maa see
vdi alle Statter. Oc mange bekla⸗
ger at Folcket vaar icke nær saa Vgu⸗
deligt vdi Paffuedommen som det nu
er. Huorlunde gaar det til ? Vdi
Paffuedommet haffde Dieffuelen an⸗
grebet oss vdi en anden maade/ hand
haffde den pure Euangeliske Lærdom
omkast / oc der met dreff sin vilie.

Men

Men nu kand icke ombringe Lærdommen / der faare falder hand oss an paa en anden side / oc kommer oss vdi atskillig Synd oc offuertrædelse vdi mod Guds bud. Saa at det hand kand icke vdrette met falsk Lærdom/ det bekommer hand met tilskyndelse til alle wtilbørlige gierninger / som mand maa see for øyen. Hoer / Mord / skørleffnet / druckenskab / Tiranni / hoffmod / Aager oc mange andre Synder / hoss mange regnis icke for Synd. Sammeledis findis der vel oc stor brøst hoss dennem som skulde saadanne groffue Synder affuerie / baade hoss Verdslig Offrighed oc Geistlig. Ja huad skal ieg sige. Danmarck vaar aldrig saa Synd til giffuen/ som det er nu i dette klare Euangelij liuss. Huilcket som Dieffuelen saa bestiller / paa det at Guds pure Lærdom/ skal icke giøre hannem affbreck paa sit rige.

Her paa maa wi see/at Christus icke til forgeffuis paaminder oss / oc

 siger/

siger/ Vocter eder/ seer eder faare/at Dieffuelen forfører eder icke.

Huorlunde skulle wi vocte oss/at Dieffuelen icke skal omkomme oss? Wi skulle tage vare paa tuende ting/ som er paa Lærdommen oc paa vort leffnit. Lærdommen skulle wi beholde pur / oc bekiende / hues Hoffuitstycke som er kortelige befattet vdi vor Troes artickler / oc vdi de Thi Budord. Denne Lærdom skulle wi icke lade forrycke eller ellers forfalske / Thi hand er alene vor Saligheds fundament. Der nest skulle wi see paa vort leffnit oc gierning/ at de komme offuer ens met Ordet/saa meget som oss mueligt kand vere. Icke anseendis den store Hob / som hen symmer vdi deris Synd oc ondskab / ind til de paa det sidste vndergaa oc druckne vdi deris Synd/ Men den faa Hob som frycter Gud oc vandrer vdi hans Veye. Det er io megit bedre / at reddis met Noe vdi Arcken/ end at Druckne met den gantske Verden. Det er io megit

git bedre at vndgaa Guds heffn oc straff met Loth/end at bliffue omkommet met de mange Sodomiter. Ja det er megit bedre at bliffue Salig met de fattige som hører Euangelium oc der effter leffuer/ end at bliffue fordømt met de Mectige / Rige oc veldige som Euangelium forsmaar. Huo vil icke heller vere vdi glæde met den fattige Lazaro/end at pinis vdi Helffuede met den rige Fraadzere. Der faare lader oss vere vor Herre Christo lydige/at wi vocte oss/oc see oss faare/ at Dieffuelen huercken met falsk Lærdom / eller met it Vgudeligt leffnet oss omkommer.

Det andet som wi skulle vocte oss faare / er den Pharisaiske surdey. Vocter eder/siger Christus/for Phariseernis surdey / som er Hyckleri eller øyenskalckeri. Som hand oc en anden steds siger: Vocter eder for dem som kommer til eder vdi Faareklæder/ induortis ere de glubendis Vlffue. Det er/ Vocter eder for dennem som

siunis vduortis Hellige oc fromme/ oc dog ere icke for Gud/ det de for Mennisken siunis. Huorlunde Verden er forført met saadan surdey/ kand mand icke nock beklage. Huad kunde siunis Helligere end graa Muncke? Sandelig deris vduortis Hellighed vaar met Aandeligt forræderi beteckt. De neffnde Christum/ deris leffnit siuntis at vere it Engle leffnit. Men huad vdrette de her met? de omkomme mange Menniske / oc førde dem met saadan forteckt skalckhed hen vnder Dieffuelens rige. Der faare vil Christus at wi skulle tage oss vare for saadan surdey / som en gantske Menighed kand forderffue.

Huorlunde kunde wi her Vocte oss? Wi skulle icke dømme paa Lærdommen aff Menniskens vduortis Hellighed / men wi skulle paa det vduortis leffnit oc Hellighed dømme aff Lærdommen/ som Christus siger/ I skulle kiende dem paa deris Fruct / det er paa deris Lærdom.

Det

Det tredie wi skulle vocte oss faare / er vor hiemfødde gest / huilcken met sine raad mange omkommer. Denne gest heder *Caro*, det er Kiødet/ Ja den naturlige tilbøielse til alt ont/ som fødis met Mennisket. Naar nogen er kommen til Christum formedelst troen/ oc Christi aand begynder at ville haffue offuerhaand / oc raader Mennisken til lydactighed imod Gud / til kyskhed/ ædruhed / oc til andre dygder / som Christus vdkreffuer aff sine / oc Mennisket vilde gierne vere Gud lydig / Da kommer denne gamle beuaante Huss gest oc giffuer andre raad. Hand raader/ du skalt fare vel met dig selff / du skalt søge Rigdom oc vellyst. Her begynder nu trætte imellem Kiødet oc Aanden / huer haffuer sit raad. Huer haffuer sit raads aarsage oc fundament/ Mennisket hører dennem baade. Moses fick Guds befalning at hand skulde met stor platz oc wmage vdføre det Jødeske folck aff Egipten.

Her

Her kommer hans raadgiffuere frem/ hans gamle gest oc Christi aand.
Den gamle gest/giffuer dette raad.
Moses du vedst huor din sag er fat/ Du est en Jøde fød aff det træls folck/ men er der vel affsked met / Thi du actes aff Pharao at vere hans Daatters Søn/ oc haffuer allerede stor ære oc actes nest Kongen/ Huo veed huad der kand bliffue aff vdi fremtiden/ Kongen er dødelig/ huad vedst du om du bliffuer Konning igen. Her imod raadde Christi aand i denne mening.
Mose at du icke bleffst ihiel slagen strax du vaarst fød i Verden / det vaar Guds gierning / at du est kommen til saa stor ære / det haffuer oc Gud giort/ Vilt du nu lyde din gestis raad/ da findis du at vere wlydig vdi mod Gud / som kand straffe dig met euig pine. Men lyder du mit raad/ kand vel skee / du skalt lide megit der offuer/ men din betalning/ hun bliffuer euig glæde vdi Himmerigis rige. Huad giorde her Moses? Her til

sua-

ſuarer den Epiſtel til de Hebræer met diſſe ord: Moſes der hand vaar vorden ſtor/ foracte hand at kallis Pharaonis daatters Søn / men hand heller vilde lide ont met Guds folck/ end at haffue timeligt gaffn / som hand icke kunde nyde foruden Synd. Hand actede at vere større Rigdom/ at lide forſmæelſe for Chriſti naffn/ end at haffue alle Egypti liggende fæ oc Rigdom. Thi hand ſaa til den betalning hannem tilſtod. J dette Exempel maa mand klarligen ſee/ Huorlunde Moſes forſkød ſin gamle geſtis raad / oc holt ſig til Chriſti aands raad.

Bonifacius papa hand fick befalning/at regere den Romerſke Kircke met Guds ord/oc at vere it Exempel til al fromhed oc dygdelighed. Her kommer diſſe tuende raadgiffuere. Guds aand raader hannem at hand ſkal forſage Verden/ſøge Guds ære/ oc vente løn vdi Himmerigis rige. Men hans hiemfødde geſt / hand

raa-

DH

raadde megit anderledis / som er at hand skulde søge Herredøm offuer den gantske Kircke / Huor met hand kunde bekomme Rigdom / ære oc vellyst / Ja at det vaare vel en herlig ting / at der vaar en Geistlig Regenter / som der er en Keiser. Huad giorde her Bonifacius? Hand lyde sin gestis raad / oc der met sanck ned vdi Helffuedis affgrund.

Joseph vaar anfectet aff sin Herris Hustru / vdi sin Herris frauærelse / saa at hun begerede / at haffue wblu samquem met hannem. Her kommer disse tho raadgiffuere frem / oc huer giffuer sit raad. Caro siger / Joseph see du est sold aff dine Brødre / du vedst icke naar din Herre vil bruge dig som en anden træl. See her er nu aarsage at du kant bliffue vildere / det er en deylig quinde oc lystig som dig tilbiuder / i ere ene / huo skulde spørret / hun kand fremme dig til meget got / saa at du kand end bliffue fri en gang oc bliffue en ypperlig Mand.

Mand. Du fryecter at du fortørner Gud/ men hand er naadig / du kand giøre Penitentz / saa bliffuer alting klar igen/ ver frimodig/ oc giør quindenis vilie. Men huad du icke det giør/ saa faar hun had til dig / beklager dig/ oc taar vel sige paa dig det du aldrig tenckte/saa kommer du om paa det sidste. Huad suarer her Christi aand til vdi Joseph? Joseph / Joseph/ Du vedst huad Gaffuer du haffuer aff Gud/du vedst huorlunde Gud fride dig/ der dine Brødre vilde omkomme dig. Du vedst huorlunde du aff din Herre actis/ hand haffuer dig kier. Hand haffuer giffuet dig mact offuer alt det hand haffuer / vndertagen hans Hustru / som Gud haffuer forbødet dig at røre. Men giør du imod Gud/da tager hand sine Gaffuer fra dig / da lader hand dig falde aff it Hoer vdi it andet / indtil du omkommer oc bliffuer endelig Fordømt. Lysten gaar snart/ skammen bliffuer hart/ en ond samuittighed vil

icke

icke feile. Huad giorde her det ædle blod/den deylige vnge Joseph? Hand atlyde Christi aand oc foractede sin gamle gestis raad / huilcket som skal vere hannem en euig ære vdi Himmerigis rige.

David saa Bersabeam Vriæ Hustru/ toe sine been / oc fick begiering til hende / Her kommer hans raadgiffuere frem. Christi aand giffuer dette raad. Du vedst Dauid/at Gud haffuer vdi sin hellige Lou saa sagt: Du skalt icke bedriffue Hoer/ Denne Gud haffuer giort dig til en Köning som tilforn vaarst en Faare hiurde. Denne Gud gaff dig styrcke/ at du dræbte Løffuen / Denne Gud gaff dig offuerhaand offuer den Hoffmodige kempe Goliath. Hand haffuer oc loffuit dig / at aff din Sæd skal regere Jacobs huss til euig tid. Her imod gaff Dauids gamle gest it andet raad. Det er vel imod Gud at bedriffue Hoer / det bestaar ieg / men Gud bliffuer vel til frids/ hand kaster

dig

dig icke bort for saa liden brøde/ du
kand komme til Penitentz igen. Brug
din lyst men du est vng / alderen skal
vel synne for sig selff. Du est icke
heller huer mand / du est en Kon-
ning/du maat nogen lyst haffue meer
end en anden/ Du kand icke vere saa
hellig/som Nathan din Prest vil haff-
ue dig/ see huad det er en deylig quin-
de. Sicke smucke huide been haffuer
hun / see huad hun er rosen rød oc
skickelig vdi alle maade. Est du ræd
for Hoer/her er gode raad at affuen-
de det. Hendis Hosbonde Vrias er
vdi Kri/ du kand det vel saa beskicke
met din Høffuitzmand Ioab/at hand
kand komme faare vdi Striden oc
kand saa omkomme / saa haffuer du
Bersabeam selff / oc kand hende tage
til en Hustru/til de du haffuer. Huad
giorde her Dauid? Hand lod sig off-
uer tale aff sin gamle beuaande gest/
oc vddreff Christi aand / oc bedreff
baade Mord oc Hoer / oc forræderi
imod sin fattige Vndersaatte. Huor

met hand haffde fortient den euige død. Men Gud aff naade lod hannem kalde til Penitentz / dog hand det gantske Jødiske rige storlige straffede for samme Synd / hans egne Hustruer bleffue skende aff hans egen Søn Absolon/ hans Søn Ammon tilforn haffde belegit sin egen Syster. Hand selff maatte rymme Riget / endog hand siden kom igen.

Huo vil her synde met Dauid? Den euige straff vndkom hand aff naade/der hand giorde Penitentz/den timelige straff maatte hand lide andre til Exempel. Thi Gud vil icke haffue Hoer oc Mord wstraffede. Der leffuer mange vdi Danmarck som veed vel lige saadant Exempel/ men ieg vil det haffue sparit.

Lige saa raader kiødet oc aanden vdi andre ting. Kiødet raader til timelig lyst / Oc aanden raader til euig lyst.

Huad skal mand her giøre? Mand skal tage sig vare / at mand icke

icke forføris aff sin Husuaande gestis raad/ oc all flid legge paaet/ at Christi aands raad altid følgis. Thi saa siger Paulus/ Huo som vandrer effter kiødet/ hand skal dø. Det er/ den som holder sig effter kiødsens raad/ hand bliffuer fordømt/ Vden hand kommer til alffuerlig omuendelse. Men den som leffuer effter aanden/ det er aandsens raad/ hand skal leffue. Thi at leffue effter aandsens raad/ er Troens rette fruct/ ved huilcken tro wi ere indplantede vdi vor Herris Jesu Christi legeme/ oc der faare ere arffuinge til det euige rige.

Det fierde wi skulle vocte oss for/ det er modgang oc medgang/ at wi dennem icke misbruge. En staadere kand saa vel bruge sin reffne kaabe sig til Fordømmelse/ som en Konning/ kand bruge sin Kongelig dregt sig til fald. Men huo der bruger sin reffne kaabe met Lazaro/ oc sin Kongelig kiortel met Dauid eller Ezechia/ hand kand der aff ingen skade fange.

Salige her Herluff sagde en tid / oc kand vel skee tire. Jeg haffuer fangit offuerhaand offuer modgang / saa at hand skal intet skade mig met Guds hielp / Huercken siugdom eller fattigdom eller forfølgelse eller had / skal mig offueruinde / ieg haffuer dennem vnder mig / Men medgang kand ieg icke saa vel faa mact met / Hand er en større kempe / naar det gaar mig lyckelig oc vel / vil kiød oc blod noget ophøffue sig der aff / Men ieg skal met Guds hielp / oc faa bugt paa hannem / at hand icke skal trenge mig. Det er oc vissselige sand / at mange kand bedre bære onde dage end gode dage. Der faare er det fornøden at mand vandrer varlige / baade vdi metgang oc vdi modgang / at mand icke bedragis enten aff den ene eller aff den anden.

Huad helder modgang er Legemlig eller aandelig / haffue wi ingen bedre bod / end at see til Guds vise raad / som vil sin Christne Kircke vere

re

re prøffuet met kaarſſit / ſomme vdi en / oc ſomme vdi en anden maade. Der neſt at wi ſee til Chriſti Exempel oc alle Helgens fra Verdſens begyndelſe. Diſligeſt at wi ſee til den wſigelige ære / ſom ſtaar dennem faare / ſom her lider taalmodige.

Medgang actis beſynderlige vdi kræſenhed / Rigdom / Verdſlig ære / yndiſt / Slect / ſundhed / venſkab / oc andet ſaadant / oc er meſt fare aff kræſenhed oc Rigdom. Der faare vil ieg ſige huorlunde mand ſkal vocte ſig for dennem.

Den Rige mand ſom Lucas om tall Cap : 16. Hand leffuede daglige dags kræſelige / oc holt ſig meget herlig met Dyrebar klæder / Oc ſiger Christus / at hand bleff fordømt. Her ſkal mand ſee Sagen til hans Fordømmelſe. Det fordømde hannem icke / at hand haffde Dyrebar rætter daglige for ſig / oc icke heller / at hand holt ſig meget herlig met Dyrebar klæder. Mange hellige Konger /

oc andre fine Mend oc quinder/ haff-
ue vel leffuit saa herlige som denne
Mand. Men det fordømde han-
nem/ at hand misbrugede de gode
Gaffuer som hand haffde aff Gud.
Først lod hand sin kræsenhed oc Dy-
rebar smycke forføre sig/ at hand in-
tet actede om sin Salighed/men huad
hand der om stundem hørde / enten
actede hand det lidet / eller mente det
at vere fabel/tilhobe set/at holde Vn-
dersaatte vdi lydactighed met / som
mange Vgudelige kroppe/vdi Paff-
uedommet besynderlige / mene denne
dag. Der nest Hoffmodet hand sig
oc forsmaade den fattige Lazarum/
som laa for hans port. For disse aar-
sagers skyld bleff hand fordømt. Men
haffde hand saa tenckt ved sig. Gud
haffuer giffuet mig stor herlighed/
Jeg haffuer sundhed oc karskhed / ieg
haffuer Dyrebar klæder oc kaastelige
rætter. Det bekiender ieg at vere
Guds gaffue/ Hannem vil ieg derfor
tacke/hans ord vil ieg høre oc leffue
eff-

effter. Jeg vil ingen ting haffue kierere/ end at vere Gud lydig/ hannem skee loff oc tack for alle sine gaffuer. Oc efftersdi ieg haffuer oc nock at hielpe andre met / vil ieg icke glemme de fattige/ Jeg vil tage den fattige siuge Lazarum vdi mit Huss / hannem vil ieg klæde oc føde / oc hielpe til hans sundhed / Gud kunde vel giort hannem saa mectig oc Rig som ieg er/ men hand vilde lade hannem vere arm / paa det at hand vilde see huorlunde ieg vil skicke mig met hannem/ Ja ieg vil vende alt det ieg haffuer Gud til ære/ oc min næste til gode oc trøst. Haffde saa denne Mand giort/ da haffde hans Dyrebare klæder oc kaastelige rætter ingen skade giort hannem.

Christus kalder Rigdom torne/ oc siger. Det er vanskeligt/ at en rig Mand kand indgaa vdi Himmerigis rige/ icke for Rigdom er ont/men for Menniskenn hannem misbruger / oc icke acter huad skade hand fører/naar

hand wrettelig brugis. Naar brugis hand wrettelig? Naar mand forlader sig paa hannem / naar mand Hoffmoder sig aff hannem / naar mand bruger hannem andre til skade / naar mand lader hannem føre sig hen til wkyskhed oc offuerflødighed / Kortelig at sige / naar mand lader hannem føre sig fra Gud til Dieffuelen.

Derfaare skal mand vocte sig for Rigdom / at hand icke forfører oss oc bliffuer oss til en snare / met huilcken Dieffuelen fanger oss / oc binder oss vnder sin mact oc vold.

Sanctus Paulus merckelige Lærer / huorlunde den skal vere befindet som er Rig / oc huorlunde mand kand bruge Rigdom Gud til loff / oc sig selff oc andre til gode. Oc ere disse Pauli ord 1. Thimot: 6. Biud de Rige i denne Verden / at de icke Hoffmode dem / oc ey heller sette haab til den wuisse Rigdom / men til den leffuende Gud / som giffuer oss rigeligen

gen huad wi haffue behoff at bruge/ At de giøre got / bliffue rige vdi gode gierninger / gerne giffue oc dele met andre/samle dennem selff Liggendefæ til en god grunduol paa det tilkommende/at de kunde faa det euige liff.

Her Lærer Paulus/ huorlunde den Rigis hierte skal vere besindet/ oc huorlunde hand skal bruge sin Rigdom om hand icke vil fare ilde.

Hans Hierte skal vere ydmygt/ saa at hand sig intet berømmer/ingen forsmaar eller foracter. Der nest skal hand icke forlade sig paa sin Rigdom/som er wuiss/men hand skal forlade sig paa den leffuendis Gud / aff huilcken hand haffuer baade liff oc liffsens nødtørtighed.

Naar Hiertet saa staar / skal hand vide at bruge Rigdommen ret/ som er at bliffue rig vdi gode gierninger. Thi den som er Gudfryctig oc Rig/ hand kand megit got vdrætte/ Hand icke aleniste holder sig selff effter sin Statz vilkaar / men hand

 seer

seer til Guds ære / hand seer til Land oc Rige / hand seer til Christi fattige lemmer paa Jorden / oc betencker at Gud haffuer giffuit sig Rigdom til at fremme Guds ære met aff sin yderste mact / til at hielpe Land oc Rige met naar det giørs behoff / til at klæde oc føde fattige menniske met. Huo saa bruger sin Rigdom hand seer sig vel faare / hannem er icke Rigdom til fald / men er it fundament til it got Liggendesæ vdi Himmerigis rige. Saa haffuer den salige her Herluff Trolle bruget sin Rigdom.

Aff det som er sagt om Rigdom / kand mand oc vide huorlunde mand skal haffue sig vdi andre Guds gaffuer / at mand lader dennem icke vere sig til skade oc Fordømmelse.

Det Femte wi skulle vocte oss faare / er fire slags forargelse. Den første / at wi icke forargis her aff / at de ere saa mange som Synder oc leffuer foruden all Guds fryct / lader Dieffuelen lede sig huort hand vil.

Her

Her skal mand heller efftersølge de faa gode / end de mange onde / oc heller begræde de mange ondis Fordømmelse / end følge dennem effter. Den anden / at wi icke forargis / for Kaarssit trenger Gudfryctige meer end andre / fordi det er Guds raad / at hand sine Børn tucter i denne Verden / oc Dieffuelsens børn lader pinis vdi Helffuede til euig tid. Den tredie / at wi icke forargis her aff / at den Christne Kircke siunis saa ringe vdi Verden / at hun er icke mectig oc bold for Verdsens øyen. Den fierde / at wi icke forargis / for de ere saa faa som anammer det hellige Euangelium / at der er flere Mectige oc Vise / som spotter det hellige Euangelium / end som det anammer.

Det Siette wi skulle vocte oss faare / er at wi icke met vilie oc vidskab imod vor samuittighed falde vdi Synden. Fordi det er icke andet / end at forsmaa den almectige Gud oc foracte hans befalning. Mange ere

vel

vel vdi Verden som læse Guds ord/ hører Predicken/ gaa til Sacramente/ siunis ocsaa at vere Gud lydige/ men naar deris affect staar hart effter noget / endog de vide det at vere imod Gud / da ville de haffue deris vilie frem / oc ville vere Gud lydige vdi andre ting. Denne Gudfryctighed hun er icke ret. Thi Gud vil saa vel haffue lydighed vdi en ting som i en anden/saa meget som mueligt kand vere. Den Greske poeta Sophocles scriffuer om en drabelig Krigsmand/ som vaar met at belegge Troiam som hed Aiax. Denne Krigsmand haffde vdi sinde at sla Vlissem/ som vaar en merckelig talende Mand/ vdi hiel. Men den Gudinde Pallas/som Aiax holt for sin Gud/ vilde icke at Vlisses skulde slass ihiel. Der faare kom hun til Aiax / oc bad hannem / at hand vilde spare Vlisses for sin skyld. Da suarede Aiax. Min Gud/ vdi andre ting vil ieg gierne vere dig til vilie/ men her vdi vil ieg giøre min vilie.

Den-

Denne Fabel er icke til forgeffuis optenckt/men vdi it Exempel giffuer tilkiende mange Menniskers Religion oc Guds dyrckelse. De ville vel Gud tiene / dog saa at de ville haffue deris vilie frem. En Aagerkarl gaar vel til Kircke / berømmer sig aff Christo oc effter hans befalning er sin Øffrighed lydig. Hand holder sit Folck til at fryete Gud / men her vdi vil hand icke vere Gud lydig / som er at hielpe fattige vedtørfftige Mennisker for vden Aager. It wkyskt Menniske hører Guds ord / oc lader sig finde Gud lydig vdi mange maade / Men den wkyskhed vil hand icke lade/endog hand veed Gud haffuer den forbødet. Saa gaar det oc til vdi andre maade. Huer vil vere Gud lydig / saa lenge hans affect oc vilie icke andet vdkræffuer. Denne Gudfryctighed er lige saadan / som den der den Hedenske Aiax haffde. Men ieg befrycter / at de som ere Gud lydige som Aiax vaar/ faar och saa løn som Aiax fick.

Der

Der faare er det fornøden/ at wi som ville bære it Christet naffn / at wi tage oss vare / at wi icke met vilie oc vidskab/ forgribe oss imod Gud.

De som met vilie oc vidskab Synde vdi mod Gud/ knytte sig en Synd kiæde / som dennem paa det sidste skal nedtrycke til Helffuedis affgrund.

Det første led paa denne Synd kiæde/er huskud eller tancke paa noget som Gud haffuer forbødet. Huo der giffuer saadan rum/ oc vdstøder hende icke met det snariste/hand veluillige synder imod Gud. Mand pleyer at sige/ tancke rider told fri / men tage sig vare som tager hende inden skibsborde. Thi hand enten støder eller siuncker. For huor en ond tãcke huilis nogen tid vdi Menniskens hierte / da bliffuer hun icke ene / men opuecker attraa vdi hiertet / til den ting som tancken henger paa. Saa at denne attraa bliffuer det andet led vdi Synd kiæden. Naar denne attraa henger nogen tid vdi hiertet/da optendis hun

i meer

i meer oc meer / saa at du icke da kand slugne hende / men hun rycker met sig Menniskens vilie oc samtycke. Huilcken vilie oc samtycke / er det tredie led paa Synd kiæden. Ja naar du haffuer disse try led / saa kommer strax det fierde / som er den onde tanckis / onde attraas / oc onde vilies vduortis bestilning oc gierning. See huorlunde en Synd locker en anden til sig. Est du kommen saa langt vdi denne Synd kiæde / løss op igen met det første / stat aff din Synd oc falt til Gud met en alffuerlig Penitentz / at det icke bliffuer meget verre / oc at Synd kiæden icke skal bliffue for tung. Thi huo som offte bruger sig villige vdi nogen gierning / som Gud haffuer forbødet / hand knytter fleer led paa sin Synd kiæde / saa at det femte led bliffuer en ond Samuittighed. Naar en ond Samuittighed huilis vdi Hiertet / begynder hun at soffue oc dø aff / saa at hun intet følis / Men dog tager hun det siette led til sig / som er Guds foractel-

actelse er/ hun griber met sig en offuersømmendis Vretferdighed / saa at mand nu obenbarlige giffuer sig til al wtuct / imod alle Guds hellige Bud/ acter det ene lige saa meget som det andet/ det er plat intet. Denne offuersømmende Vretferdighed/ binder Dieffuelen det ottende led til vdi Synd kiæden/ som er Affguderi. Thi naar Dieffuelen haffuerført Menniskon vdi all slemhed oc wtuct/ da vil hand siunis en Guds Engel/ oc lader at hand vil bringe Menniskon paa gode veye igen / at hand skal tiene Gud. Men vdi den rette Guds tienstis sted / setter hand Affguderi / oc Menniskens Lærdom vdi Guds Lærdoms sted. Huad kand her bliffue aff? Synd kiæden er megit stor oc suaer/ som er aff disse otte led sammenset. Men naar mand bliffuer nogen tid vdi sit Affguderi/ føyes det niende led til/ som er it forherdet sind oc vrang Dom om alting. Saa at mand dømmer det for ont som er gaat / oc

tuert

kiert imod dømmer det at vere got som er ont. Ved dette festis det tiende led som er Føløshed/saa at Menniskens hierte nu aldrig føel Synden meer/ at mand plat intet acter Synden / oc icke fortryder hende i nogle maade/ men haffuer alt lige kiert heller mand giør ilde eller vel. Denne Føløshed følger det elleffte led vdi Synd kiæden/ som er Penitentzis endelig foractelse/ saa at du ingen acter som raader dig til det beste / men far hen som Dieffuelen selff / vdi all fulhed oc slemhed/indtil den tid kommer/ din arme Siel skal vdaff din forbandede krop. Naar den tid kommer/ da knyttes det tolffte oc sidste led til Synd kiæden / som er Mistrøstning paa Guds Naade oc Barmhiertighed. Thi naar at døden kommer oc bancker / da vaagner den onde Samuittighed / som lenge haffuer soffuet / oc bær vidnisbyrd imod dig/ oc bær dig alle dine Synder faare/ som du nogen tid tenckt oc giort haffuer

ner imod Gud / som tit oc offte vilde igen kallet dig aff den onde vey / til forsmæelse oc foractelse. Her aff kommer mistrøstighed paa Guds naade / och saa sammen knyttis Synd kiæden met enderne / oc bliffuer saa suaer / at hun trycker Menniskens Siel ned vdi Helffuedis affgrund til euig tid.

Saadant er det mine fromme Christne at giffue Synden rum / saadan høy fare er det at legge Synd paa Synd. Der faare raader ieg alle / at de met det første / men de ere vdi deris velmact / løse denne Syndkiæde op / saa at hun icke vndertrycker dennem til den euige Fordømmelse. Oc naar Christus siger til oss / Vocter eder oc seer eder faare / Lader oss her paa tencke / at wi oc i denne siette maade vocte oss / at wi icke villige synde vdi mod vor Samuittighed.

Saa haffue wi nu hørt / huad det første ord / vdi Christi befalning haffuer paa sig. Vocter eder / siger hand / i ere vdi stor fare. Huad fare det

det er haffuer ieg nu fortald. Nu følger det andet ord vdi Christi befalning/ som er Vaager.

Vaager.

OSS biudis vdi den Hellige Scrifft/ at Vaage / vdi atskillige maader. Stundem som Tienere / som foruenter deris Huss herre. Stundem som Husshol-dere/ som ere redde/at tiuffue skal komme oc bryde ind i Huset / oc stiele hen huad der er. Vndertiden som Krigsmend/ som veed icke naar deris Fiende vil falde sig an. Stundem som Hiurder som vocter offuer deris hiord. Her forstaas den første maade / som er at oss biudis at Vaage oc foruente vor Hussherre/ at hand icke finder oss soffuendis. For finder hand oss soffuendis / da støder hand oss aff sit Huss: Det er hand lycker Himmerige til for oss.

Skulle wi oc Vaage som Krigsmend vnder vor Høffuitzmand Jesu

Christo. Der faare siger hand til sine Discipler: Vaager oc beder/ at i icke falde i Fristelse/ lige som hand saa sagde: J haffue vduold mig til eders Kong/ i haffue soret mig. Derfor er min Fiende eders fiende. Hand staar effter at forføre eder aff min Leyer/ paa det hand kand sla eder ihiel.

Men huorlunde skulle wi Vaage? wi skulle baade haffue aandelige klæder paa oss/ oc aandelig Vaaben. Om klæderne taler Christus om i Sancti Hansis obenbarelse i det 16. Capittel/ Huor hand saa siger. Hellig er den som Vaager oc foruarer sine klæder at hand icke gaar nøgen/ saa at hans blysomhed bliffuer obenbaret.

Huad er det for klæder? Først skulle wi iføre oss Jesum Christum/ som skeer ved Troen oc stadfestis met Daaben. Saa mange som er døbte/ siger Paulus/ haffue iført sig Jesum Christum / saa at hand skiul deris Synd / oc smycker dem met sin

Ret-

Retferdighed/ saa at de nu for Guds ansict icke siunis Syndere/men Retferdige aff Christi Retferdighed.

Om denne klædebon tall den Christne Kircke hoss Esaiam Cap. 61 Jeg vil meget glæde mig vdi Herren (det er vdi Christo) fordi hand haffuer klæd mig met Salighedsens klædebon/ oc iført mig vdi Retferdighedsens kaabe. Ja haffuer smycket mig herlige som en Brudgomme / oc som en Brud haffuer hand beprydet mig met Brudespan. Her bescriffuer den hellige Prophete met en lignelse det Aandelige smycke/som Christus pryder sin Brud met / Det er huer den som giffuer sig til hannem ved Troen. Dette smycke kalder hand Salighed oc Retferdighed / som wi icke kunde faa aff nogen anden / end aff Jesu Christo alene. Naar wi icke haffue dette smycke paa/da ere wi plat nøgne / saa wi huercken haffue Salighed eller Retferdighed. Oc skal dette forstaais om Christi Retferdighed/

hed / som oss til regnis naar wi tro paa hannem.

Denne klædebon kand icke vere ene / men huor hand er / da haffuer hand met sig en anden klædebon / som heder Hellighed eller wskyldighed / saa at mand kand dømme om den første aff den anden. Det er / huor der er icke Hellighed oc wskyldighed / det er flittighed at staa imod Synden / at leffue vdi en alffuerlig Penitentz / at flitte sig vdi alle gode gierninger i Gudfryctighed / tuctighed / retferdighed oc troskab vdi sit kald / Der er icke heller den første klædebon / det er Christi Retferdighed oc salighed. Om denne klædebon taler Christus i det hellige Euangelio / oc kallerit en Bryllups kiortel. Oc dreff hand aff Brylluppet den som vaar indkommen oc haffde icke denne Bryllups kiortel paa sig. Det er de som ere vdi den Christne Kirckis vduortis forsamling / oc leffue vden Penitentz / oc legge icke vind paa at vere Gud lydige. Dennem

skal

skal Christus vdstøde/ at de icke skulle komme ind vdi Brude kammerit met hannem/ det er i det euige liff oc Salighed.

Ja wi skulle icke aleniste haffue disse tuende slags klæder paa vdi denne vagt/ som Christus haffuer set oss vdi/ men wi skulle ocsaa haffue vaaben paa/ som Lærer oss den hellige Paulus Eph: 6. Huor hand saa siger: Jfører eder vdi Guds Harnisk/ at i kunde staa imod i den farlige tid/ oc bliffue bestandige. Staar der faare opkiltede paa eders Lender met Sandhed/ oc iførde vdi Retferdighedsens krafft / oc haffuer sko paa eders been/ som er fredsens Euangelij beredelse. Her offuer anammer Troens skiold/ met huilcket i kunde vdslycke alle Dieffuelens forgifftige skud. Anammer ocsaa Salighed til en Hielm / oc det aandelige Suerd som er Guds ord/ Met al formaning oc Bøn/ bedendis altid ved aanden/ saa at i vaage met al flid etc. Her beuebner

ner den hellige Paulus sine Christne Krigsmend vdi mod den lede Dieffuel/ som oss lurer effter. Oc vil at wi met Sandhed / Retferdighed / met Euangelij redebonhed / met Troen/ met vor Salighed som er Christus/ met Guds ord / oc met en alffuerlig Bøn giøre altid værn vdi mod vor Fiende / som icke nogen tid vnder oss ro / den tid oc stund wi ere i denne Verden.

Det er det Andet som Christus vdkræffuer / at wi skulle Vaage / oc huorlunde wi skulle vere iførde / met huad klædebon oc huad Harnisk oc Vaaben/ er paa denne tid nock sagt. Nu følger det tredie som Christus befaler oss.

Oc beder.

NAar oss biudis aff vor Herre Jesu Christo / at wi skulle Vocte oss oc Vaage / at Dieffuelen met sin list oc forræderske anslag/ skal icke faa offuerhaand offuer

uer oſſ/da kommer oſſ vdi ſinde/baa-
de huad wi ere ſuage/oc huad Dieff-
uelen er mectig oc beſlagen til alle on-
de anſlag/ til at vnder dempe oſſ ar-
me Menniſke met. Paa det at wi
icke ſkulle giffue oſſ offuer / oc lade oſſ
fange aff Dieffuelen / befaler hand
oſſ at wi ſkulle Bede. Huor met hand
giffuer fire ting at betencke. Det før-
ſte at oſſ feil megit/ at wi kunde plat
intet vdrette met vor mact / Fordi
kunde wi ſelff nock beſtaa vor Fiende/
da haffde wi icke behoff at bede hielp
aff en anden. Det andet/ at oſſ vi-
ſes/aff huem wi kunde bekomme hielp
ſom er aff Gud alene / ſom wi al eni-
ſte paakalde. Det tredie er/huorlun-
de wi kunde bekomme hielp aff Gud/
ſom er formedelſt en alffuerlig oc in-
derlig Bøn. Det fierde er/for hues
ſkyld Gud er oſſ Bønhørig. Effter-
di wi ere Syndere oc haffue ingen
verdſkyld/ huor faare Gud ſkal høre
oſſ/ kunde wi icke bede Gud noget aff
for vor egen ſkyld / men wi ſkulle dri-

ste paa Jesu Christi verdskyld oc for-
tienste. Der faare siger Christus.
Huad i bede Faderen om vdi mit
Naffn / det skal hand giffue eder.
Disse fire stycke som nu opregnit er/
skulle wi altid betencke/ saa tit oss biu-
dis at bede / och saa tit som wi ville
giøre vor Bøn. Der faare naar wi
betencke vor suaghed / atskillige fare/
Aandelig oc Legemlig / da skulle wi
komme ihu denne Jesu Christi befal-
ning/ som er at wi skulle Bede/ Wi
skulle vide / at al hielp kommer aff
Gud/ wi skulle forlade oss paa Chri-
stum/ som er en Seieruindere offuer
Dieffuelen. Oc vdi denne tancke
skulle wi alffuerligen met en stadig
Tro bede / oc forlade oss her til/ at
hand icke vil foracte vor Bøn. Sa-
lomon siger. Herrens naffn er den
sterckiste værn/ til denne skal den Ret-
ferdige fly/oc hand skal hielpis. Der-
faare siger Paulus 1. Cor: 15. Gud
vere tack som giffuer oss Seieruin-
ding ved vor Herre Jesum Christum.
Oc

Oc Sanctus Johannes siger: Vor Tro er den Seiernnding / som offueruinder Verden. Det er / den Bøn som kommer aff Troen til Jesum Christum / offueruinder alle vore fiender. Hui saa? Fordi Troen hun setter denne store oc veldige kempe Jesum Christum vdi mod sine fiender / oc skiuler sig vnder hans Banere.

Men her støde sig mange. Somme sige / Jeg beder meget oc seer der bliffuer intet aff / dennem loffuis vel meget som beder / men huad bekomme de? Siger mand icke det aff Munden / da staar det vdi hiertet alligeuel. Til dette Spørssmaal er saa at suare. Enten beder du ilde eller vel / Beder du ilde / det er / Beder du met tuilactighed / for vden en stadig tro / eller beder noget som er imod Gud eller din egen Salighed / Da er det icke vnder / at du icke bliffuer bønhørt / Fordi Gud haffuer intet loffuet dennem som vrangelige bede. Thi saa siger Sanctus Jacobus. Jacob. 4.

I bede oc icke faa / fordi i bede ilde. Der faare giøre mange Gud wret/ som ville sige at hand icke bønhører dem / skylden staar hoss dem selff oc icke hoss Gud / som icke liuffue eller bedrage kand vdi nogen maade. Beder du vel / det er aff en sand tro oc paalid / at Gud Fader skal høre dig for Christi skyld / da bliffuer du visselige bønhørt. Gud hand kand icke rygge sine ord / men hand vil holde met al sandruhed det som hand haffuer loffuit.

Men her skal mand grandgiffueligen acte / at Gud bønhører visselig dem som bede ret / men icke altid effter Menniskens mening / men effter sin Vissdoms raad. De tre Mend som vaare kast vdi den gloende Babiloniske Oen / visselige bade redning met en stadig tro til Gud. Job vdi sin modgang bad oc Gud aff troen. Oc Gud hørde baade de tre Mends bøn/ oc Jobs bøn. Men icke i lige maade. De tre Mend giorde hand

hand vduortis bistand / saa at hand forhindrede Ildens krafft/at hand intet skadde dem. Men Job lod hand lenge plagis aff modgang / oc icke straxt giorde hannem vduortis bistand / men induortis / at hand styrckede hannem / oc giorde hannem frimodig / saa at hand forlod sig paa Gud/ huilcket som vaar hannem megit bedre end vduortis hielp. Om hand slaar mig end ihiel (siger hand) da skal ieg forlade mig paa hannem.

Daniel der hand bleff kastet vdi Løffue kulen/vden tuil bad hand Gud inderlig om hielp. Dissigest Stephanus der Jøderne vilde stene hannem ihiel/ giorde oc sin Bøn flitelige til Gud om bistand. Men Gud bønhørde baade Danielem oc Stephanum/ dog icke vdi lige maade. Daniel giorde hand vduortis bistand/ oc lucte Munden paa Løffuerne / at de kunde intet skade hannem. Stephano giorde hand induortis bistand / oc

styr-

styrckede hannem met den Hellig-Aand/ saa at hand frimodige leed det neruærendis Kaarss / som Gud vilde at hand skulde bære vidnisbyrd met om Christi Euangelio.

Saa hører Gud alle de som beder ret/ endog at hand icke altid retter sig effter vor tancke/ men effter sit vise raad. Oc giffuer hand icke det wi bede om / da giffuer hand oss visselige det som bedre er. For hand lader sine Børn aldrig bede til forgeffuis.

Mange vden tuil bad for salige her Herluff/ at hand kunde ende sin reyse vel / oc komme igen til oss sund oc karsk. Endog at Gud icke her haffuer hørt oss effter vor mening / dog haffuer hand alligeuel hørt oss effter sit vise raad/ oc haffuer giort hannem induortis bistand ved den Hellig-Aands neruærelse / som vaar hannem meget bedre/ end at haffue liffuit vdi Hundrit Aar vdi al velmact oc Verdslig ære. Ja mand skal icke end dette holde lidet at vere / at Gud for

den

den Christelige Kirckis bøn skyld / lod hannem icke bliffue straxt som hand fick sin bane saar / men lod hannem komme hiem til sit Huss til sin kiere Hustru / oc der bestille sin Sag / och saa roligen vdi Herren hen soffuede. Saa lader icke Gud menniskens giøre sin Bøn aff troen til forgeffuis / men hører dennem først vti deris Saligheds sager / siden oc vdi timelig ting / dog hand icke altid skicker sig effter vor mening.

Om det Tredie.

WJ haffue nu hørt huo Christus taler til oc giffuer befalning / Dissligest ocsaa huad den befalning er / som er at wi skulle Vocte oss / Vaage oc bede. Her vdtrycker hand / for huad nødactig sag / hand denne befalning giffuit haffuer / oc siger hand saa. Thi i vide icke naar tiden er. Det er i vide huercken naar Christus skal komme til Doms / icke heller naar hand kommer oc kal-

der

der eder aff denne Verden. Ja wi vide huercken tiden eller maaden eller middel / det er oss altsammens forborgit faare. Wi ere lige som en stor hob fanger / som er gaait Sententz offuer / at de skulle alle dø / huer naar Dommeren det saa befalder. Her tagis en effter en anden / oc ingen veed huad heller hand bliffuer den sidste eller den første. Saa er det met oss / wi skulle dø / Sententzen er gaaen Huad heller wi bliffue de sidste eller de første / det vide wi intet. Der faare skulle wi altid tage vare / lige som Husskneete / som varer paa deris Huss herre / oc veed at hand skal komme / men naar vide wi icke / huad heller hand kommer om afftenen / eller om midnat / eller om Hanegal / eller om morgenen. Der faare skulle wi altid vere Vaagne / oc rede til at tage imod vor Hussherre.

Her skulle wi nu acte flitelige / huor faare Gud vil wi skulle icke vide den tid / naar Christus skal komme at

Døm-

Dømme leffuendis oc døde/ icke heller vor liffs tid i denne Verden / som er at wi skulle vere altid Vaagne/ oc tage vare naar enten wi kallis her aff Verden/ eller oc naar Christus kommer at Dømme leffuendis oc døde/ som vden al tuil er nær forhaanden. Jesus Sirach oc paaminder oss om denne tid: Vdi alle dine gierninger kom ihu din sidste tid / oc aldrig skalt du Synde. Ja sandelig tenckte wi huad tiden er wuiss/ wi icke leffde saa daarlige / oc forhalede Penitentz fra en tid oc til en anden.

Her hoss er det nyttigt at betencke flitelige/huad sager der bør at røre oss til/ at giøre Penitentz met det første oc icke forhale tiden / som mange diss ver giøre. Oc vil ieg faaregiffue Ti drabelige sager / som oss burde at opuecke aff Syndsens søffn/ til en salig Penitentz oc omuendelse.

Den Første sag er den / som Christus her faaregiffuer/ som er/ at wi icke vide naar eller huorlunde wi

skulle skedis fra denne Verden. Be-
der / siger Christus: Thi i vide icke
timen eller stunden. Augustinus si-
ger: Gud hand giffuer dig rom at
rette dig/ men du elsker meer forhalel-
se end forbedrelse. Du foruenter oc
rømmer dig meget aff Guds Barm-
hiertighed / lige som den som haffuer
loffuit Salighed ved Penitentz/ haff-
uer oc loffuit it langt leffnet. Huor-
lunde kant du vide huad den dag i
morgen kommer / bringer met sig?
Du siger vel ret vdi dit hierte / naar
ieg retter mig/ saa forlader Gud mig
alle mine Synder. Wi kunde icke
necte / at Gud haffuer dem som retter
sig oc omuender sig loffuit Naade.
Men vdi huilcken Prophete du læss
mig/ at Gud haffuer loffuit Naade
den som retter sig / læss du icke at
hand haffuer loffuit it langt liff. Met
disse Ord paaminder den hellige Doc-
tor Augustinus/at wi icke skulle nmre
paa denne wuisse tid/ som mange be-
drager. Der haffuer veret mange/
som

som meente sig at bliffue gamle/men de ere hen døde / mit vdi vngdommens blomster. Mange haffue foruent sig en rolig affgang/men de ere døde vdi ælendighed. Mange sette sig faare/at faa trøst vdi deris døds tid/aff deris venner oc bekyndte/men de ere iammerlige omkomne aff deris Fiender. Mange actede sig at faa tid at ligge paa deris Soteseng oc betencke sig / men de ere hastelige omkomne. Mange sette sig faare at ville giøre Penitentz / naar de haffue dreffuit deris vilie vdi Synden / men mit vdi deris Synd ere de omkomne. Kortelige at sige / efferdi ingen aff oss veed/ om hand kand drage sin aande til bage igen/ naar hand gaar aff hans Mund eller næse/ er det en daarlig ting/ at ville sette sig en lang tid faare/ paa huilcken hand vil giøre Penitentz.

Den Anden sag er / Den som leffuer foruden Penitentz / hand samler sig it liggendefæ/som hannem ilde

skal bekomme. Hand legger Synd paa Synd / oc fortien straff offuer straff/ Ja icke giør sig ene skade/men oc den gantske Menighed. Thi saa siger Paulus Rom : 2. Met dit haarde oc wangersomme hierte / samler du dig Guds vrede til it Liggendefæ paa Vredens dag. Fordi at den Synd som icke vndertryckis met Penitentz/ hun straxt met sin tynge drager vdi en anden Synd / oc det atter vdi en anden/indtil den Synd kiæde/ som ieg tilforne om talede bliffuer fuldkommen. Ja lige som en ond rod / som er icke opruct aff Jorden/ hun altid voxer oc giffuer ond grøde vdaff sig/ saa er det oc met Synden/ naar du efterlader hende / tager hun i meer oc meer offuerhaand.

Den Tredie sag/ at den som saa forhaler at giøre Penitentz / hand bliffuer paa det sidste aldelis vent fra Gud. Thi diss lenger mand bier at giøre Penitentz/ diss vanskeligere giøris hun. Ja det er lige saa her met/

som

som met legemlig siuge. Diss lenger mand bier at føre raad til legemlig siuge/diss verre bliffuer siugen. Saa er det ocsaa met Sielsens siuge. Diss lenger hun forhalis/ diss verre er hun at læge.

Den Fierde sag er / en ond Samuittighed/ som er den aller iammerligste ting der vere kand. Om hende tal den Vise mand oc siger: Synden er en forfærlig ting / hun offueruindis aff sit egit vidnisbyrd/ oc naar hun trengis aff Samuittigheden / da frycter hun altid det som ont er.

Den Femte sag er Forargelse/ vdi huilcken der er tuende Synder/ Gierningen vdi sig selff/ oc it ont Exempel/ met Gierningen offuertrædis Guds Lou / met onde Exempel til lockis din Neste at giøre lige som du haffuer giort. Saa bliffuer hand skyldig/ som leffuer vdi Synden/ for vden Penitentz / baade for sin egen Synd/ oc den fremmede Synd hans

Neste giør. Huad denne Forargelse er en gruelig ting/ giffuer Christus tilkiende met disse ord: Huo som forarger en aff de smaa / som tro paa mig/ det vaare hannem gaat / at en Mølle steen vaare hengt paa hans halss/ oc hand neder siunckit vdi Haffuit / der som det er dybest. At saa mange wtallige Synder paa denne tid ere i Verden / kommer alt vdaff onde Exempel. Det en meen sig at maa giøre / det giør strax en anden/ siden den tredie oc fierde indtil den gantske hob bliffuer forderffuit. Ja diss yppermere en er / diss flere faar hand / som sig følger effter vdi det onde. Der faare skulde de tage sig vare for saadan Forargelse / de som ere høyt set.

Den Siette sag / er de som drager deris tid hen foruden Penitentz/ de ere icke deelactige vdi de Dyrebare ting/ som den Christne Kircke haffuer. De kunde ingen aandelige husualelse haffue vdi deris modgang/ eller

ler

ler noget andet som den Christne Kir-
cke haffuer sig til gode.

Den Siuende sag er/ at den som lenge bier før hand giør Penitentz/ hand giør Dieffuelen en stor pancket/ och saa mange Synder som Menni-sket haffuer / saa mange rætter bær hand ind for sin gest Dieffuelen. Oc er det oc Dieffuelen en stor lyst / at Menniskēn vil tiene hannem alle si-ne dage/ oc siden vnde Gud det sidste aande dræt. Huorlunde Gud det tager til tacke / faar mand at see paa den yderste Dommedag.

Den Ottende sag er/hui wi icke skulle forhale at giøre Penitentz / at wi tencke paa de wsigelige mange Landskab oc Menniske / som er kast vnder Guds vrede vdi euig pine / for deris genstridigheds skyld / at de icke vilde Guds røst høre/som dennem saa naadelige haffuer kaldit til Penitentz. Huor er Cain? Huor er Saul? Huor er Achitophel? Huor er Judas? Huor er wsigelig mange an-

dre. Lader disse gruelig Guds vredis Exempel røre oss/ at wi icke saa skendelige lade oss forføre aff Dieffuelen.

Den Niende sag er / at wi oc tencke/ at Penitentz at giøre / er icke Menniskens gierning/ men er Guds gierning/ oc Guds gaffue. Om du denne gaffue foracter / naar hand naadelige biuder dig hende til / er det befryctendis/at hand icke vil tit kaste sine Perler for Suin.

Den Tiende oc sidste sag er/ at den Penitentzis vilkaar/ som skeer saa silde/ er icke met de beste. Fordi det er ingelunde Penitentz / den du giør naar du kand icke meer Synde. Augustinus siger. Jeg befrycter at den Penitentz / som begeris aff den som ligger for døden/ at hun døer. Dette siger ieg icke/ at ieg vil der met haffue sagt / at den Penitentz som skeer vdi ens sidste tid / vdi huorlunde hand haffuer leffuit / hun er ey til Salighed/ Men ieg paaminder om den

fare/

fare / som der er forhaanden. Jeg vil icke raade nogen / at hand skal saa daarlige sette sig vdi fare / och saa lidet acte sin Siels oc liffs salighed. Disse sager lader oss betencke hoss disse vor Herris Jesu Christi ord / som siger:

Vocter eder / Vaager oc beder. Thi i vide icke naar tiden er.

Den almectigste Gud giffue oss en salig tid / Amen.

Saa haffue wi nu hørt mine fromme Christne / tuende stycker vdi denne Predicken. Det Første / om den salige Mands her Herluff Trollis gode vilkaar / Gudfryctige leffnit oc affgang / som maa vel settis alle gode Christne til it got Exempel. Det Andet / om Christi befalning til sine Discipler / oc til alle Menniske / at de skulle vocte sig for atskillig fare / at de skulle Vaage / at de icke bliffue forraskede aff deris fiende Dieffuelen / at de skulle ocsaa søge hielp vdi deris nød aff Gud / for Jesu Christi skyld.

Ja Summen paa al denne Predicken/ er at wi skulle affstaa aff Synden/ leffue vdi Gudfryctighed oc vdi allehonde gode gierninger. Saa Formaner ieg eder oc allesammen/ at i tencke paa eders Salighed/ at icke lade eder forføre met onde Exemple/ at icke saa henge vdi disse Legemlige ting/ at i forkaste de Himmelske ting/ Guds yndist oc det euige liff oc Salighed. Ingen mene at Guds Søn haffuer suet blodig sued/ er bespottet/ hudstruget/ kaarsfest/ haffuer vdstract sine blodige arme paa Kaarssens gallie/ at hand maa leffue vdi al wtuct/ wkyskhed/ Tiranni/ wretferdighed oc andre groffue Synder/ som er intet andet end at ville spøtte den Herre Christum vnder ansictet/ oc skendelige trene hans Blod vnder føder. Men der faare er hand død/ at du skalt haffue Syndernis forladelse ved troen til hannem/ icke at du nu lenger synde skalt. Ja ieg vil eder haffue sagd det/ som

Pau-

Paulus scriffuer til Timotheum 2. Timot: 2. Vige sig fra Wretferdighed oc ondskab/ huer den som neffner Christi naffn. Det vnde oss alle at giøre vor Himmelske Fader/ for vor Herris Jesu Christi skyld/

A M E N.

M: M: D.

Huo Gud frycter er Rig oc Viiss/
Vdi Dødsens krig hand fänger priiss.

Prentet i
Kiøbenhaffn/aff
Laurentz Bene-
dicht.
M. D. LXv.

Oc findis til Kiøbs
samme steds.

Denne Bog hör Lisebett Huit
felld thill my rette

1566

Danorum Metropolis
insignia.

7 20 1 12 20 11 19 11

